

SZAKDOLGOZAT

POLACSEK DOROTTYA ADRIENN
gyógypedagógia

Kaposvár
2023.

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Gyógypedagógia alapszak**

**A MÁSSÁG ELFOGADÁSÁNAK PSZICHOLÓGIAI PROBLÉMÁI
CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
SIKET/HALLÁSSÉRÜLT GYERMEKEK CSALÁDON BELÜLI
KEZELÉSÉRE/NEVELÉSÉRE**

Belső konzulens: **Klinger Csilla**
mesteroktató

Készítő: **Polacsek Dorottya Adrienn**
E3ADB
levelező tagozat

Kaposvár
2023.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
Elméleti megalapozás, a témával kapcsolatos szakirodalom feldolgozása.....	6
1. A hallás anatómiája.....	6
1.1. A hallás folyamata.....	6
1.2. A hallásvesztesség fokozatai és következményei.....	6
2. Kit tekintünk siketnek?.....	7
2.1. A hallási siketség fogalma.....	8
2.2. A hallási fogyatékoság fogalma jogi megközelítésből.....	8
3. Történeti áttekintés.....	9
3.1. Ókortól a középkorig.....	9
3.2. Siketközösségek kialakulása.....	9
3.3. A siketközösségek gyakran tapasztalható jellegzetességei.....	10
4. Hatályos jogi szabályozás Magyarországon.....	10
5. Tévhitek a siketiséggel kapcsolatban.....	11
6. A jelnyelv.....	12
6.1. A jelnyelv fogalma.....	12
6.2. A jelnyelv elsajátítása.....	12
6.2.1. A dajkanyelv.....	13
6.2.2. A jelnyelvi gagyogás.....	13
7. A hallókészülék.....	13
8. Siketek a halló társadalomban.....	14
9. Siket a családban.....	14
9.1. CODA.....	15
9.2. Siket gyermek a halló családban.....	15
9.3. A trauma oldása.....	16
10. A bilingvális és bikulturális ember a halló és siketek világában.....	17
Vizsgálati anyag és módszerek, kutatás a témában.....	18
Az eredmények bemutatása I.....	19
Az eredmények bemutatása II.....	29
Az eredmények elemzése.....	31
Összefoglalás.....	32
Felhasznált irodalom.....	34
Hivatkozott jogszabályok.....	35
Mellékletek.....	36
1. számú melléklet.....	36
2. számú melléklet.....	60

Bevezetés

Eltérő fejlődésű gyermek születése olyan jelentős megterhelést jelent a szülők és az egész család számára, amely a családi dinamika valamennyi résztvevőjének további személyiségalakulására, énképére, életminőségére hatással van, és visszahat a gyermek fejlődésére is. A szembesülés a fogyatékosság tényével krízishelyzetet okoz a családban.

Akadályozott gyermek elfogadására vagy elutasítására mindig hatással van a környezet hozzáállása, a család barátainak, a rokonoknak, a szakembereknek, illetve a kisebb-nagyobb társadalmi csoportoknak a helyzettel és a fogyatékossággal kapcsolatos attitűdje. A krízis mélységét, tartósságát és feloldhatóságát mindezek nagymértékben befolyásolhatják.

A Siketek Világszövetségének becslése szerint a világon mintegy 70 millió siket él (www.wfdeaf.org). A magyarországi siket populáció vonatkozásában is csak becsülni lehet ezt a számot. A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének (továbbiakban: SINOSZ) felmérése szerint hazánkban mintegy 60 000-re tehető a súlyos fokú nagyothalló, illetve siket emberek száma.

Azok a szülők, akik nem fogadják el a fogyatékosságot és tipikus nevelésben részesítik gyermeküket, jelen tanulmány esetében a halló szülők a siket/hallássérült gyermeket a hangzó nyelvre tanítják, nem a nekik legtermészetesebb és könnyen kifejezhető jelnyelvre.

Témaválasztásom fontosságát az egyetemi tanulmányaim során tapasztalt ellentmondások is indokolják. Farkas Miklós: A hallássérültek kiejtés- és beszédfejlesztésének elmélete és gyakorlata című könyvében a hallássérült gyermekek hangzó nyelv artikulációjának megtanítása a cél - noha egy hallássérült, vagy siket gyermeknek soha nem lesz olyan kiejtése, mint egy halló gyermeknek - ennél fogva hangképzése, beszéde torz lesz, ami nehezíti a közösségbe, társadalomba való beilleszkedést, stigmához vezet.

Szakdolgozatom témáját abból az aspektusból kívánom feldolgozni, hogy a halló szülőknél milyen esetleges pszichológiai problémák, továbbá társadalmi nyomás, stb vezettek oda, hogy saját gyermekük természetes igényeit háttérbe szorítva ragaszkodnak a "normális" neveléshez.

Kutatási kérdésemben azt vizsgálom, hogy a siket gyermeket nevelő szülők számára a legnagyobb pszichés terhelést és nyomást nem maga a „mátság“, hanem egy kirekesztő társadalom hozzáállása a nem tipikushoz, a „normálistól való eltéréshez” jelenti. Mi áll ennek a háttérében? Mik azok a tényezők, melyek hatására a szülők a társadalmi elvárásokat az egyén szintje fölé helyezik, ezzel háttérbe szorítva önmaga és a gyermeke érdekeit?

Pszichológiai vizsgálatok igazolják, hogy az emberek személyiségjellemzői csakúgy, mint értelmi képességei, nagyfokú eltérést mutatnak, s hogy ezek fejlődésében, alakulásában mind az öröklésnek, mind a környezetnek egyaránt meghatározó szerepe van¹. Mindezek alapján pedig egyértelműsíthető, hogy a társadalmi nyomás, a társadalom által normálisnak vélt normához való görcsös ragaszkodás állandó nyomást helyez a szülő pszichéjére, ezáltal a gyermek személyiségének fejlődésére („fogyatékoság tudat“) is negatív hatással van.

Egy neuro-evolúciós elmélet szerint a kirekesztés vagy elutasítás valós fájdalomérzetet eredményez. ². A társadalmi kirekesztés okozta fájdalom arra készítet, hogy megtegyünk mindent, hogy a csoport része maradjunk. Az elutasítás fájdalma az életünket fenyegető veszély jeleként alakult ki, akárcsak a fizikai fájdalom.² A DSM-5 legújabb kiadásában átvették a BNO-10-ben részletesen kifejtett társas hatások által kiváltott problémák közé a Z kóddal ellátott olyan környezeti okokat is, mint a társadalmi kirekesztés és elutasítás vagy a hátrányos megkülönböztetés. A 2022. márciusában frissített DSM-5 szöveges felülvizsgálatába bekerült az elhúzódozó gyászbetegség is.

A hazai oralista oktatást ismerve kutatásomban arra számítok, hogy a szülők a társadalomnak való megfelelési kényszer miatt a siket/hallássérült gyermeküket automatikusan fogyatékosnak tekintik és nevelik. Feltevésem szerint feltétel nélkül elfogadják, hogy a rendszer helyesen működik és nem is feltételezik, hogy lehet más alternatíva, ami a gyermek érdekeit jobban szolgálja. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy nem a szülők, hanem az alapvető oktatási/integráló rendszer tehető felelőssé ezért.

Egyetemi éveim alatt, bár nem az oktatás részeként magam is tanultam jelnyelvet, s mint jelnyelvi oktatásban részesülő, egyben érzékenyítésen is részt vettem, ami a siket közösségi életbe való betekintést és a siketek által a halló közösségtől tapasztalt megítélést is magában foglalta. Gyógypedagógusként szeretnék segíteni abban, hogy ők se fogyatékosként tekintsenek magukra már gyermekkoruktól kezdve, mert ahogy mi, úgy ők is ebbe szocializálódnak. A SINOSZ volt megyei titkárával, mint sikeres siket felnőttel is készítettem egy interjút, ami alátámasztja, hogy egyrészt ő sem tartja megfelelőnek a siketek oktatását, másrészt ennek ellenére is lehet valaki sikeres.

¹ Atkinson et al: Pszichológia, Osiris, Budapest, 2005. p. 91-95.

² Berán Eszter, Unoka Zsolt, 2016. Élettörténetek a pszichoterápiában Oriold és társai, Budapest, p. 61-63.

1. A HALLÁS ANATÓMIÁJA

A fület külső, középső- és belső fülre lehet felosztani. Külső fül részei: fülkagyló, hallójárat. A hallójárat szerepe a rezgések dobhártya felé történő továbbítása, továbbá a hang erősítése. A középfültől a dobhártya választja el.³

1.1. A hallás folyamata

Középfül: dobhártyától a harmadik hallócsont, a kengyel talpáig tart. Részei: dobüreg, fülkürt, sejtrendszer. A dobüreg egy légtartó üreg, melyben a hallócsontok (kalapács, üllő, kengyel) foglalnak helyet, továbbá innen ered a fülkürt, mely minden nyeléssel biztosítja az üreg „szellőztetését”. A dobüreg szerepe a levegő rezgéseinek mechanikai rezgéssé történő átalakítása és továbbítása a kalapácsra. A mélyebb frekvenciákat tudja jól vezetni. A rezgést a hallócsontok vezetik el a perilymphára, melynek során a rezgés folyadékrezgéssé alakul tovább. A dobüreg tehát továbbítja a hangot, erősíti azt és védi a belsőfület az erős hanghatásoktól.

Belső fül: a sziklacsont mögötti labirintusban helyezkedik el. Itt a rezgés impulzusok sorozatává alakul át. Feladatai az egyensúlyozás és a hallás. A hallásért felelős szerv a csiga (cochlea), mely egy spirálisan felcsavarodott cső, melyet három részre lehet osztani, s az egésztest folyadék tölti ki. A csigát alulról az alaphártya határolja. A csiga része a Corti-szerv, mely a külső és belső szőrsejtek működésén alapul, melyek folyadékban úsznak. A Corti-szerv a hallóideg végződése, amelyben a fizikai hangjelenség idegi ingerületté válik, s azt innen az idegrostok továbbítják a központi idegrendszerhez.³

1.2 A hallásveszteség fokozatai és következményei

Mértéke küszöb-audiogrammal határozható meg és a hallásveszteség mértéke alapján több csoportba osztható:

a) csekély veszteség 27-40 dB között

Ilyenkor a halk illetve a távoli beszéd megértése nehezebb

b) enyhe veszteség 41-55 dB között

³ Kassai Ilona 1998. Fonetika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest p. 85-88.

A közeli beszéd érthető, de ha az halk, valamint a beszélő szája nem látszik jól, akkor a beszédnek mindössze 50%-át lehet követni. A hallássérült számára szükséges a szájról olvasás.

c) közepes hallásvesztés 56-70 dB között

A hangos beszéd érthető, gyengébb lesz a beszéd érthetősége, a beszédzavarok gyakoriak.

d) súlyos vesztés 71-90 dB között

Bekövetkezhet a beszéd és nyelv torzulása, az erős hangok kb. 40 cm-ről hallhatóak, a környezeti zajokat fel lehet ismerni.

d) súlyos hallásvesztés 91 dB felett

Bizonyos erős hangok hallhatók, de ez is inkább vibrációként érzékelhető.

Ha ez a hallásvesztés még a beszéd kialakulása előtt jelentkezik, akkor a beszéd és nyelvfejlődésben nagy valószínűséggel sérülés lép fel.⁴

2. KIT TEKINTÜNK SIKETNEK?

A siketség meghatározására nem adható egyetlen definíció, a különböző szakterületek különféleképpen közelítik meg a kérdést, azonban elkülöníthető két szakirodalmi megkülönböztetés. Az egyik a patológiai szemlélet, mely a siketséget hiányként, a hallás hiányaként, mennyiségi mutatók segítségével határozza meg⁵.

Az orvostudomány mellett a gyógypedagógia is gyakran ebben a keretben szemléli a siketség jelenségét, s legfőbb törekvései közé tartozik a problémaként és hiányként definiált siketség korrigálása, illetőleg palástolása. Ezzel szemben a kulturális, antropológiai szemlélet nem a hallás hiánya felől határozza meg a siketséget, valamint annak korrigálására helyezi a hangsúlyt, hanem a siketséget adottnak veszi és igyekszik azokat a sajátosságokat feltárni, fejleszteni, melyek ezzel az állapottal együtt járnak, ilyen a jelnyelv használata is, amely a közösség számára „elsődleges kommunikációs és megismerő szerepe mellett – más nyelvi közösségekhez hasonlóan – önazonosságuk szimbóluma is.”⁶

⁴ i.m. Kassai Ilona 1998

⁵ Muzsnai István 1999.: The Recognition of Sign Language: A Threat or a Way to Solution? In: Kontra Miklós, Phillipson, Robert, Skutnabb-Kangas, Tove és Várady Tibor (szerk.) Budapest, CEU Press, p. 279–296

⁶ Bartha Csilla 2004.: Siket közösség, kétnyelvűség és a siket gyermekek kétnyelvű oktatásának lehetőségei. In: Ladányi Mária, Dér Csilla, Hattyár Helga Tinta Könyvkiadó, Budapest. p. 313–332

A siket emberek már évszázadok óta használják a jelnyelvet, ezért nyelvi és kulturális kisebbségnek tartják magukat. A közösséget a nyelv, nem pedig a hallásvesztés orvosi minősítése tartja össze.”⁷

2.1. A hallási siketség fogalma

„(...) olyan hallási rendellenesség, ahol a sérülés időpontja, mértéke, minősége miatt a beszédbeli kommunikáció spontán kialakulása, zavartalan fejlődése vagy folytatása lehetetlen és a sérült egyén gyógypedagógiai (re)habilitációra szorul.”⁸

„Gyógypedagógiai szempontból nagyothalló az, akinek hallásvesztése a tagolt beszéd elsajátítását, észlelését, az épekhez képest csökkent mértékben, de valamilyen módon még lehetővé teszi, és siketnek tekintendő, aki bár valamelyest képes hangérzékelésre, de hallásvesztése oly mértékű, hogy pusztán hallásmaradványára alapozva a hangbeszéd kialakítása, észlelése lehetetlen.”⁹

„A hallássérülés a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülése, illetve fejlődési rendellenessége, mely az éptől eltérő hallásteljesítményt eredményez.”¹⁰

Ilyenkor a hallásküszöb megemelkedik, és a hallássérült személy csak az erősebb hangokat hallja meg vagy előfordul, hogy meg sem hallja. A hallássérült kifejezés gyűjtőfogalomba tartozik és magában foglalja a siketeket és nagyothallókat is. „Orvosi-biológiai megközelítésben nagyothalló az, aki csökkent hallóképességgel rendelkezik, így hallja és segédeszközzel vagy anélkül megérti a beszédet és a hallásküszöb értéke mindkét fülön 60-80 dB között van).”¹¹

Siket embernek tekintjük azokat a sérülteket, akik hallószerven keresztül nem képesek a hangok érzékelésére.

2.2. A hallási fogyatékoság fogalma jogi megközelítésből

A jelenleg is hatályos 141/2000. (VIII. 9.) Kormányrendelet alapján hallási fogyatékosnak azt

⁷ Vasák Iván 1996. Ismeretek a siketekről, Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége, Budapest, p. 78.

⁸ Hoffmann Judit, Mezeiné Dr. Isépy Mária -Gyógypedagógiai alapismeretek, Comenius Kiadó Kft., 2006. p. 68

⁹ Isépy Mária 1996.: Gyógypedagógia, Comenius Bt. Pécs, p. 25-27

¹⁰ Keresztessy Éva- Kovács Zsuzsanna- Perlusz Andrea Bevezetés a hallássérültek rehabilitációjába, rehabilitációjába 2004 p. 8.

¹¹ Abonyi Nóra: Szociológiai ismeretek. (Közzr): Bánfalvy Csaba - Nagy Péter Tibor, Fogyatékosok Esélye Közalapítvány. Budapest., 2005. p. 196.

a személyt kell tekinteni, akinek hallásküszöbértéke a beszédfrekvenciákon nyolcvan dB felett van, és ennek következtében a hangzóbeszéd megértésére még segédeszközzel sem képes, feltéve, hogy

a) halláskárosodása 25. életévének betöltését megelőzően következett be, vagy

b) halláskárosodása mellett a hangzó beszéd érthető ejtése elmarad. ¹²

Ez a szóbeli kifejezőkészség terén megnyilvánuló olyan súlyos és végleges zavart jelent, amely a kommunikációt lehetetlenné teszi, és a kifejezőmód zavaraiiban vagy a beszéd akusztikus megnyilvánulásának hiányában mutatkozik meg.

3. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

3.1 Már egyes ókori kultúrákban is találkozhatunk a siketekkel, a velük folytatott kommunikáció során egyiptomi mintára a görögök és rómaiak is alkalmazták. A jelnyelvet maga Platón is műnyelvnek tekintette.

A középkorban az egyházakra hárult a fogyatékkal élő emberek, köztük a siketektől való gondoskodás, mely erkölcsi kötelesség is volt, noha azt megtorlásnak vélték Isten részéről.

3.2 A siketközösségek kialakulása

A reneszánsz és felvilágosodás korában több filozófus is értekezett a siketek oktatásáról, azonban az első érdemi áttörést Charles Michel de L'Epée francia gyógypedagógus által az 1759-ben alapított állami iskola jelentette, melyet kifejezetten siket diákok számára alapítottak. Hamarosan megalakultak az első siketklubok és érdekvédelmi szervezetek is.¹³

Hazai vonatkozásban a XVIII. századi Cházár András ügyvéd, mint az "elesettek, fogyatékosok szószólója" a siketnémák taníthatóságáról értekezett. 1802. augusztus 15-én - fáradozásainak eredményeként - megnyílt Magyarországon az első siketekkel foglalkozó iskola, a Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet. ¹⁴

A lassan kialakuló közösségi élet kedvezően hatott a jelnyelv fejlődésére is.

¹² Kormány rendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól

¹³ Branson, Jan – Miller, Don 2002. Damned for Their Difference. The Cultural Construction of Deaf People as Disabled. Washington D.C., Gallaudet University Press

¹⁴ i.m. Vasák 1996.

3.3 A siketközösségek gyakran tapasztalható jellegzetességei

- a) Társas kapcsolataikat leggyakrabban a közösség más tagjaival alakítják ki
- b) Ebből eredően a közösségen belül házasodnak
- c) Generációs folytonosság tapasztalható a közösségben (a siketek 90%-a halló családban születik, a siketek nagy részének pedig halló gyermeke van)
- d) A közösség tagjainak társadalmi státusza alacsonyabb, mint a halló társadalom tagjaié
- e) Az általuk használt jelnyelvnek alacsony a státusza¹⁵
- f) Heterogén közösségek, különböző etnikai, vallási, kulturális háttérrel rendelkeznek, akiket a közös nyelv köt össze¹⁶

4. HATÁLYOS JOGI SZABÁLYOZÁS MAGYARORSZÁGON

Napjainkban a siketek jogait, a jelnyelv használatát a 1998. évi XXVI. törvény¹⁷, valamint 2009. évi CXXV. törvény¹⁸ szabályozza.

Előbbi kimondja, hogy “a fogyatékos emberek a társadalom egyenlő méltóságú, egyenrangú tagjai, akik a mindenkit megillető jogokkal és lehetőségekkel csak jelentős nehézségek árán vagy egyáltalán nem képesek élni.”¹⁹

A jelnyelvről szóló törvény továbbá elismeri, a jelnyelv kulturális, közösségformáló erejét is, s rögzíti a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés egyenlőségét.²⁰

¹⁵ Woll, Bencie – Sutton-Spence, Rachel 2004. Sign Language / Zeichensprache. In: Ammon, Ulrich – Dittmar, Norbert –Mattheier, Klaus J. – Trudgill, Peter (szerk.) Sociolinguistics / Soziolinguistik, An International Handbook of the Science of Language and Society / Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft (2., átdolgozott kiadás). Berlin, New York, Walter de Gruyter, p. 678.

¹⁶ Hattyár Helga 2008. A magyarországi siketek nyelvelsajátításának és nyelvhasználatának szociolingvisztikai vizsgálata. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest

¹⁷ 1998. évi XXVI. törvény (a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról)

¹⁸ 2009. évi CXXV. törvény(a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról)

¹⁹ i.m. 1998. évi XXVI. törvény

²⁰ i.m. 2009. évi CXXV. törvény

5. TÉVHITEK A SIKETSÉGGEL KAPCSOLATBAN

A jelnyelvekkel szemben a beszélt nyelvekről, s azok használatáról ritkán kell bizonyítani, hogy természetes emberi nyelvek. A jelnyelvek esetében azonban nem csak a laikusok, de olykor a nyelvészek és szakemberek előtt is szükséges annak a bizonyítása, hogy ezek a szabályokkal rendelkező, kidolgozott, siket közösségekben használt jelnyelvek valóban a kommunikáció tökéletes eszközei.²¹

A siketnéma kifejezés helytelen használatát támasztja alá az a tény, hogy amennyiben a hangképző szervek épek, a siket ember meg tud tanulni beszélni, akárcsak halló társai. Az általuk elért kommunikációs szint azonban egyénenként eltér, az egyéni képességek, az attitűdök, társadalmi elvárások vagy éppen az oktatás függvényében.²¹

A diszkrimináció megannyi helyzetben a siketek egész életét végigkíséri, sok esetben a mai napig nem élhetnek ugyanazon jogokkal, mint halló társaik, melyhez az évtizedek alatt kialakult előítéletek, tévhitek vezettek.

Ezek közül a leggyakoribbak a következők:

- Aki siket, egyben (értelmi) fogyatékos is.
- A siket, egyben néma is ("siketnéma/süketnéma" kifejezések téves használata).
- A nyelv maga a beszéd.
- A világon mindenhol ugyanazt a jelnyelvet beszélik.
- A jelnyelv megegyezik a pantomimmal ("mutogatás")
- A jelnyelv nem más, mint egy nyelvtani szabályok nélküli, esetenként mesterséges nyelv, ami a hangzó nyelvet annak jellegzetességeit követi.²²

Bár akad példa a hallók és siketek példaértékű együttélésére is (az indonéz Desa Kolok -azaz Siketfalva - vagy az egyesült államokbeli Martha's Vineyard), az együttélés ritkán ilyen kiegyensúlyozott, legtöbbször a siketek kevesebb eséllyel és lehetőséggel élnek a társadalomban halló társaiknál.²³

²¹ i.m. Hattyár Helga 2008. p. 13-15

²² Bartha Csilla – Hattyár Helga – Szabó Mária Helga 2006. A magyarországi siketek közössége és a magyarországi jelnyelv. In: Kiefer Ferenc (főszerk.) A magyar nyelv. Budapest, Akadémiai Kiadó, 855–857

²³ i.m. Hattyár Helga 2008. p. 38-40

6. JELNYELV

6.1 A jelnyelv fogalma

A siket közösségben kialakult kódrendszert jelnyelvnek nevezzük. A 60'-as évek óta tartó nyelvészeti kutatások egyértelműen alátámasztották, hogy a gesztikuláris-vizuális jelnyelvek önálló nyelvi rendszernek tekinthetők²⁴, melyek a természetes emberi nyelvvel szemben támasztott kritériumoknak is eleget tesznek²⁵.

Magyarországon 2009 óta hivatalos nyelvként ismerik el.

A siketek és a hallók világa között egyfajta hidat jelentenek azok a halló személyek, akik elsajátították és használják a jelnyelvet (gyerekkorban szerzett tudás siket szülőktől vagy felnőttként jelnyelvi tanfolyamon keresztül)

6.2 A jelnyelv elsajátítása

Több módon is elsajátítható a jelnyelv, ezek közül az egyik, amikor siket gyermekével a siket szülő kezdettől fogva jelnyelven kommunikál, ezáltal ismerteti meg vele a világot. Számára ez a természetes, ezzel tudja magát a legjobban kifejezni. "Ebben az esetben a siket gyermek magyar jelnyelvi inputot kap, és ez a kód esetleg kiegészül a szülő részéről artikulációval, hangadással. Ilyen jelnyelvhasználó környezetben ezek a gyermekek megfelelő időben kezdik a nyelvelsajátítást, így elméjükben kiépül egy nyelvi rendszer." ²⁶

Halló gyermek esetén is a siket szülő magyar jelnyelven kommunikál, de azt erősebb hangadással egészíti ki. A magyar jelnyelv jelelt változatát is alkalmazhatja, amikor a magyar nyelv szórendje szerint rendezi a jelnyelvet. "Ebben az esetben egy halló szülőnek vagy nagyszülőnek általában nagyobb szerepe van abban, hogy a gyermek hangzó nyelvi kompetenciája is fejlődjön, vagyis ilyen módon a két nyelv együtt alakulhat. "

A siket gyermekek többsége azonban (mintegy 90-95%) halló családba születik, így ők otthon nem találkoznak jelnyelvvvel, emiatt a nyelvi fejlődésük kitolódik²⁷. Halló szülők kontaktkódot

²⁴ i.m. Mongyi Péter – Szabó Mária Helga 2004. A jelnyelv nyelvészeti megközelítései. Jelnyelvi Tolmácsképzés sorozat. Fogyatékosok Esélye Közalapítvány. Budapest.

²⁵ i.m. Bartha Csilla – Hattyár Helga – Szabó Mária Helga 2006. p. 852–906

²⁶ Hattyár Helga 2008. p. 88-92.

²⁷ i.m. Hattyár 2008 p. 49-50

is használhatnak gyermekükkel, amikor a jelnyelv és a hangzó nyelv elegyéből egy sajátos nyelvváltozatot hoznak létre otthoni használatra.

A magyar jelnyelvnek két abc-jét különböztetjük meg:

a) daktil abc, a nemzetközi abc-ből átvett és bővített változata

b) fonomimikai abc - gyógypedagógusok használják, a beszédhangok tanulását segíti elő.

Általánosságban a daktil abc-t részesítik előnyben a siketek, fő szabály azonban, hogy kommunikáció során nem szabad a két abc-t összekeverni.

6.2.1. Dajkanyelv

A jelnyelvben is éppúgy létezik a „dajkanyelv“, mint a hangzó nyelvekben, melynél a „jeleket hosszabb ideig, lassabban jelelik, szélesebb mozdulatokkal, s gyakran (a gyermek figyelmének megfelelően) a jelelési téren kívül (tulajdonképpen grammatikusan)“, pl. egy képeskönyvön, amit a gyerek nézeget. Jellegzetességei a gyermek testén való jelelés, valamint a gyakori ismétlés.²⁸

Kutatások során azt is megfigyelték, hogy a gyermek 24 hónapos koráig az arc mimikai elemei csupán érzelemkifejező funkcióban jelennek meg a dajkanyelvben. A többi funkció, mint a grammatikai, a jelnyelv manuális kötelező kiegészítőjeként csak ezt követően.²⁸

6.2.2. A jelnyelvi gagyogás

Hat és tizenkét hónapos kor között a „manuális gagyogás“ is megfigyelhető siket gyermekeknél, melynek során kezüket formálva ritmikusan használják. Általában bizonyos fonológiai jegyekre épül.²⁹

7. A HALLÓKÉSZÜLÉK

Leggyakrabban maradványhallás esetén a hallás javítására különböző készülékek kaphatók többféle méretben, a fül mögé helyezhetőtől egészen a hallójáratba helyezhetőig.

²⁸ Kyle, Jim 1994. Sign language acquisition. In: Asher, R. E. – Simpson, J. M. (szerk.) The encyclopedia of language and linguistics. Oxford, New York, Seoul, Tokyo, Pergamon Press, 3912–3914.

Mayberry, Rachel I. – Squires, Bonita. Sign Language: Acquisition. In: Brown, Keith (főszerk.) Encyclopedia of Language and Linguistics. 2. kiadás, Amsterdam, p. 291–296.

²⁹ i.m. Mongyi Péter – Szabó Mária Helga 2004.

Céljuk a hangok optimális felerősítése ahhoz, hogy a beszéd minél érthetőbb legyen.

Legelterjedtebb fajtái:

- a) dobozos készülék
- b) fül mögötti készülék
- c) fülkagylóban lévő készülék
- d) hallójáratí készülék
- e) csontvezetési hallókészülék
- f) Cochleáris implantátum³⁰

8. SIKETEK A HALLÓ TÁRSADALOMBAN

Mivel a siket a többségi, halló társadalomba integrálódva élnek, ki vannak téve a többségi hangzó nyelvnek, melyet az iskolában tanulnak meg. Ezt a nyelvet (annak főként írott, de gyakran hangzó formáját is) a mindennapi életben a hallókkal érintkezve rendszeresen használják.

Mindennapi kommunikációjuk során a siketek két nyelvet, siket közösségük jelnyelvét, valamint azt a hangzó nyelvet használják rendszeresen, mely a környezetükben használatos. Mindezt figyelembe véve Bartha Csilla kétnyelvű meghatározása alapján, mely szerint „kétnyelvű az, aki a mindennapi érintkezései során két vagy több nyelvet kommunikatív, szociokulturális szükségleteinek megfelelően (szóban és/vagy írásban, illetőleg jelelt formában) rendszeresen használ”, megállapítható, hogy a társadalomban a siket közösségek kétnyelvű nyelvi kisebbséget alkotnak.³¹

9. SIKET A CSALÁDBAN

A siketeknek mindössze 5–10%-a születik siket családban, amely azt jelenti, hogy döntő többségük halló környezetbe születik és nevelkedik. Közösségükben a generációs folytonosság kis mértékű, a közösség nem belülről „termelődik újra”, hanem minden generáció siket

³⁰ Várnai Rudolfné- Bevezetés a hallásfogyatékosok pedagógiájába 2005, Comenius Bt. p. 141

³¹ Bartha Csilla – Hattyár Helga 2002. Szegregáció, diszkrimináció vagy társadalmi integráció? – A magyarországi siketek nyelvi jogai. In: Kontra Miklós és Hattyár Helga (szerk.) Magyarok és nyelvtörvények. Budapest, Teleki László Alapítvány, 40-73.

tagjai többségében a hallók közül kerülnek ki.³² „Közülük számosan nem férnek hozzá érzékelhető nyelvi inputhoz, melynek következtében nyelvi fejlődésük késve kezdődik, a mentális nyelv kiépítésének folyamata késik, nem megfelelő módon zajlik, s ez számos negatív következménnyel jár nyelvi, kognitív és szocioemocionális fejlődésüket tekintve.“ Az emberben annyira erős az az ösztön, hogy elsajátítson egy nyelvet, hogy gyakorta a saját, manuális kódrendszerét fejlesztik ki azok a gyerekek, akik ilyen körülmények között nevelkednek. Ezt nevezzük családi jelnyelvnek.³³

9.1 CODA

A “coda” egy akroníma, a siket szülő/szülők gyermekeit jelenti (Child of Deaf Adults). Mivel a siket szülőktől születő gyerekek 90-95%-a halló, ezért ezt a kifejezést általánosságban rájuk használják. Amerikában egész közösséggé nőtte ki magát, ahol kölcsönösen támogatják és segítik egymást.

9.2. Siket gyermek a halló családban

Érdemes megvizsgálni, hogy a különböző szülői attitűdök és viselkedésformák milyen hatással vannak a fogyatékkal élő gyermekekre. A szülőt ért trauma lassú - és olykor sikertelen-feldolgozása közben, melyet a gyermek fogyatékosága váltott ki, a családi viszonyok könnyen sérülhetnek. Mindennapos, hogy a halló szülők siket gyerekei szembesülnek azzal, hogy képtelenek a szülői elvárásoknak megfelelni, a hangzó nyelvet megtanulni, bizonyos feladatokat elvégezni, s mindezt fogyatékoságukból adódóan. Ez a helyzet mind a gyermekben, mind pedig a szülőben frusztrációt teremt, s el is különíti őket egymáshoz, akár a gyermek teljes izolációjához is vezethet.³⁴

Valamivel jobb helyzetben vannak a siket szülők gyermekei, ugyanis otthon, a családon belül nem kell szembenézniük azon kihívásokkal, mint a halló szülők siket gyermekeinek. Ez pedig elősegíti, hogy személyiségfejlődésük teljesebb legyen.³⁴

További nehézséget jelent, hogy a diagnózis felállítása, s az ahhoz szükséges orvosi vizsgálatok gyakorta elhúzódnak, felőrölve a szülők idegeit, s ez idő alatt a szülők nem jutnak segítséghez arra vonatkozóan, hogy gyermekük nyelvi fejlődését biztosítani tudják. Pont abban a korban, amikor az emberi agy a legfogékonyabb a nyelvi rendszerek elsajátításához,

³² Berent, Gerald P. 2004. Sing language – spoken language bilingualism: Code mixing and mode mixing by ASL–English bilinguals. In: Bhatia, Tej K. – Ritchie, William C. (szerk.) The handbook of bilingualism. Oxford, Cambridge, Blackwell Publishing, 312–335

³³ i.m. Hattyár 2008.

értékes időt veszítenek. Arról nem is beszélve, hogy az elhúzódó vizsgálatok, s ennek következtében a diagnózis hiányában a szülőkben tovább él a remény, hogy minden rendben van, s így mind jobban megrázza őket a hír, hogy gyermekük siket.³⁴

Az sem elhanyagolható szempont a gyermek fejlődését tekintve, hogy a diagnózist hogy élik meg a szülők, a gyermekük állapotához miként viszonyulnak, melyet sokszor az is megnehezít, hogy az orvosok olykor az együttérzés vagy segítőszándék teljes hiányával közlik a bizonyosságot kereső szülőkkel a hírt. Akik nem melleleg a sorozatos vizsgálatok, bizonytalanságban töltött idő alatt belefáradtak.

Nem csupán az orvos hozzáállása, de a siketség ténye is nehezen feldolgozható trauma, különösen abban az esetben, ha előtte nem találkoztak még ezzel, s gyermekük egyben az első siket gyermek is az életükben. A szakirodalom is tárgyalja, hogy a halló szülők milyen traumát élnek át ilyenkor.³⁵ „úgy reagálnak, mintha elveszítették volna gyermeküket, s a helyén egy nehéz terhet találnak”³⁶.

9.3. A trauma oldása

A trauma az idő múlásával sok esetben enyhül, a szülőkre váró új feladatok is ezt segítik. A szülők idővel felfedezik gyermekük valódi személyiségjegyeit, s ráeszmélnek, hogy a siketség nem több, mint egy tulajdonság.³⁷ A szülőnek nem az a gyermek meghatározója, hogy siket, ezért fel sem hívja rá tudatosan a figyelmet (lásd: I. kérdőív)

Ahhoz, hogy az anya saját frusztrációját is enyhítse, saját kommunikációs formát dolgoz ki, mely elősegíti az anya és gyermeke közötti kiegyensúlyozott, feszültségmentes kapcsolatot. Ez nem csupán a gyermek szempontjából fontos. A gyermekkel való intenzívebb kapcsolatteremtés lehetősége enyhíti a traumát, ugyanis megváltozik az anya gondolkodásmódja is. Bár a trauma valamelyest enyhül, a folyamatos új élethelyzetek újra és újra felzaklatják a szülőt, kétségbe esik gyermeke állapota miatt, sőt, gyermeke boldogulása kapcsán.³⁷

³⁴ i.m. Hattyár 2008. p. 162-167

³⁵ Meadow, Kathryn P. 1968. Early communication in reaction to the deaf child's intellectual, social and communicative functioning. *American Annals of the Deaf* 113: 29–41.

³⁶ Bergman, Brita 1994: Signed Languages. In: Ahlgren, Inger.–Hyltenstam, Kenneth. (szerk.) *Bilingualism in Deaf Education. (International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf 27.)* Hamburg, Signum, 15–35.

³⁷

10. A BILINGUÁLIS ÉS BIKULTURÁLIS EMBER A HALLÓK ÉS SIKETEK VILÁGÁBAN

Francois Grosjean absztrakt meghatározásában, ha a kétnyelvű személyt aként határozzuk meg, mint aki két vagy több nyelvet, dialektust használ a mindennapokban, akkor a legtöbb siket kétnyelvűnek tekinthető, aki jel és többségi nyelvet (írott formában) egyaránt használja.³⁸

A siketek bilingualitása sok hasonlóságot mutat a halló kétnyelvűekkel (sokszínűségük, saját kétnyelvűségükről alkotott felfogásuk, különféle nyelvi módok használata stb.), de emellett számos sajátossága is megfigyelhető, mint pl. bizonyos nyelvi készségek kompetenciája, nyelvtudásuk és nyelvhasználatuk eltérő mintái.³⁸

A bikulturalizmus meghatározása szerint egy személy kettő vagy több kultúrában mindegyikhez egyaránt alkalmazkodva él, egyesítve a különálló kultúrák sajátosságait.³⁸

A kétnyelvűek nyelvi viselkedése

A kétnyelvűség egyik legérdekesebb aspektusa az a tény, hogy két (vagy több) nyelv érintkezik ugyanazon a személyen belül. Ez a jelenség, amely rengeteg kutatáshoz vezetett, legjobban akkor érthető meg, ha megvizsgáljuk a kétnyelvűek különböző nyelvi módjait. A kétnyelvűek mindennapi életükben magukra találnak a helyzeti kontinuum különböző pontjain, amelyek különböző nyelvi módokat indukálnak. A kontinuum egyik végén kétnyelvűek teljesen egynyelvű módban beszélnek (vagy írás) az egyik vagy a másik nyelv egynyelvűinek, hogy tudják. A kontinuum másik végén a kétnyelvűek találnak önmagukat kétnyelvű nyelvi módban használják, mivel olyan kétnyelvűekkel kommunikálnak, akik ugyanazt a két nyelvet beszélik, és akiknek általában keverik a nyelveket (azaz kódot váltanak és kölcsönöznek). A kényelem kedvéért hivatkozunk a két végpontra kontinuum, amikor az egynyelvű vagy kétnyelvű nyelvi módokról beszélünk, de szem előtt kell tartanunk, hogy ezek vége pontokat takar és hogy léteznek közvetítő módok.³⁹

³⁸ Grosjean, F. 1992. The bilingual & the bicultural person in the hearing & in the deaf world. *Sign Language Studies* p. 307–320.

³⁹ i.m. Hattyár 2008. p. 49-51

Választott témám pszichológiai hátterét eredetileg személyes mély interjúkon keresztül szerettem volna tárgyalni, de már a legelején rendszer szintű falakba ütköztem. Elsőként a helyi EGYMI segítségével készültem felvenni a kapcsolatot a szülőkkel, ám a vezetőség megdöbentően elutasító volt: javasolták, hogy más témában készítsem a kutatásom, illetve más, pl. fővárosi intézményeknél próbálkozzam. Az interjúkérdéseket áttekintve attól tartottak, hogy a szülőket "megbántom", s nem járultak hozzá, hogy itt készítsem el az interjúkat. Illetve konkrét, általuk választott felnőtt siket személyt javasoltak, akivel felvehetném a kapcsolatot és az iskolát, illetve a jelen oktatási rendszert méltató interjút készíthetnék, az általuk megadott kérdések alapján.

Ebbe természetesen nem egyeztem bele, mert így elveszett volna a kutatásom lényege: mégpedig hogy milyen pszichés terhelésnek vannak kitéve a szülők és mekkora a társadalmi nyomás rajtuk, amikor a tipikustól eltérő gyermekük megszületik.

Így választásom egy általános feleletválasztós és kifejtős kérdéseket tartalmazó komplex kérdőíves interjúra esett, mely a "**Hallássérült a gyermekem**" címet kapta és 40 kérdésből áll. Az általános, statisztikai jellegű kérdésektől előre haladva folyamatosan mélyítem, s irányítom a témát a jelnyelv használatának, a hallássérültek társadalmi integrációjának irányába. A kérdőívet online felületen, közösségi oldalak zárt siket/hallássérült csoportjaiban tettem közzé, s összesen 30 szülő töltötte ki. Bár ez a szám elsőre nem tűnik soknak, tekintve, hogy a helyi EGYMIben sincs ennyi siket/nagyothonhalló gyermek, kifejezetten eredményesnek érzem az elért mennyiséget. Különösképpen amiatt, hogy az eredetileg elképzelt mély interjúk fő kérdéseit megtartva sokkal több szülőt elérve, országos vonatkozásban sikerült a felmérést elkészítenem, melyre pár személyes interjú során aligha lett volna lehetőségem. Így - bár az *alább ismertetett és kiértékelt kérdőívem* csupán ennek a *harminc* esetnek az eredményét tükrözi, jóval átfogóbb képet kaptam, mint azt eredetileg elképzeltem.

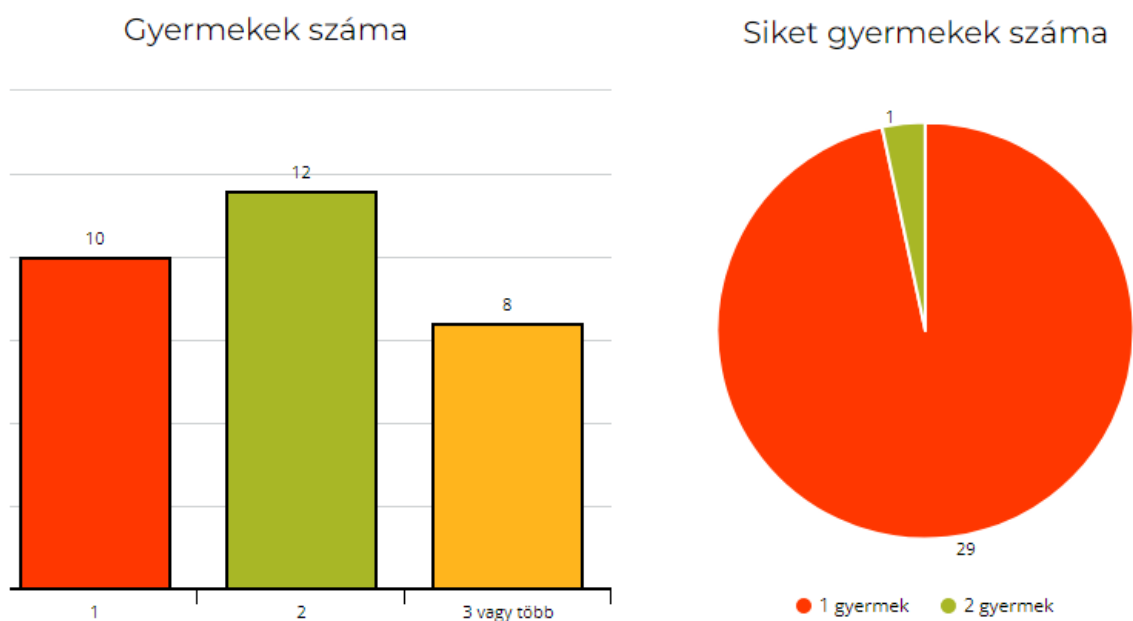
Hozzá tartozik továbbá, hogy egy sikeres, siket felnőttel az interjút valóban elkészítettem, azonban nem az elvárt (vagy megszabott) kereteken belül, hanem az általam feltett kérdések szerint. Pozitív visszajelzésről számolhatok be a(z egyébként jelnyelven készült) interjúról, magam és az interjúalany visszajelzése szerint is. Ez némiképp megerősített abban, hogy az általam álmodott világ elképzelése nem annyira utópisztikus, mint ahogyan azt visszajelzésként több, a szakdolgozat kapcsán megkeresett pedagógustól megkaptam. (lásd: "Egy siket világ" interjú)

Az eredmények bemutatása I.: "Hallássérült a gyermekem" kérdőíves interjú

A kitöltők döntő többsége édesanya, csupán kettő apuka vállalkozott kitöltésre 28 anyukával szemben. Ez arra enged következtetni, hogy az édesanyák általánosan tovább és mélyebben foglalkoznak a probléma hátterével, jelen esetben közösségekbe tömörülve is próbálják egymást hosszútávon segíteni.

A válaszadók létszáma:	30
Férfi	2
Nő	28
Életkori átlag	45.1 év

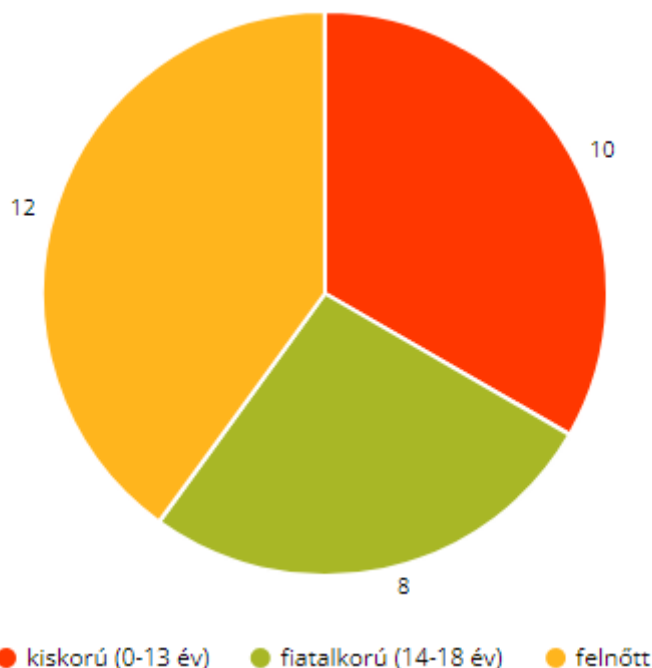
Gyermekek a családban, s ebből a siket gyermekek száma:

Arányosan oszlik el az egy, kettő, illetve három vagy több gyermeket nevelő családok képe, a családokban azonban egyetlen kivételtől eltekintve egy gyermek a siket, a gyerekek számától függetlenül.

Siket gyermek életkora:

Ami számomra igazán meglepő, hogy az érintettek siket gyermekeinek 40% -a már felnőtt, meggyőződésem volt, hogy a válaszadók javarésze aktuálisan is siket gyermeket nevelő szülő lesz, de ennek az aránynak kifejezetten örülök, mivel a kutatási eredményem így még átfogóbb képet adhat.

Vér szerinti a gyermek vagy örökbefogadott?

Mivel a gyermekek egyetlen kivételtől eltekintve mind a szülők vér szerinti leszármazottai, az eredményt nem befolyásolja, így ez a kutatásom szempontjából nem releváns.

Problémamentesen zajlott a szülés?

A szülés, születés körülményeit azért tartom fontosnak, mert rávilágíthat arra, hogy a hallássérülés valamilyen külső hatás eredményeként alakult-e ki vagy attól független.

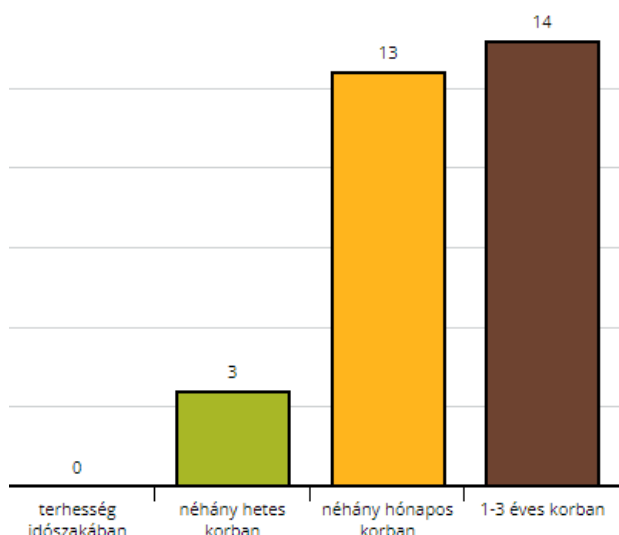
Jelen esetben a válaszadók közel 90%-a szerint azonban a szülés problémamentes volt, s a maradék négy esetben is más és más probléma adódott, melyből azt a következtetést vonom le, hogy nincs egyértelműsíthető hatása a siketség/halláskárosodás kialakulására.

Volt-e más siket hozzátartozó a családban?

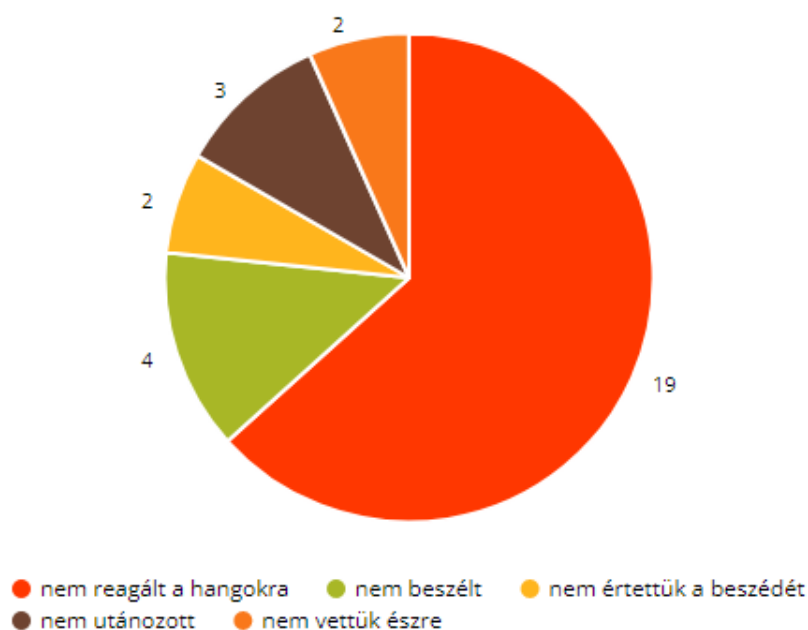
Kérdésemmel arra kívántam rávilágítani, hogy korábbi családi kórkép befolyásolta-e, hogy a gyermek hallássérült lett. Az esetek több, mint 93%-ban azonban a gyermekén kívül senki sem volt korábban siket, így azt a következtetést vonom le, hogy a kérdőívet kitöltők esetében a genetikai háttér nagy valószínűség szerint nem játszott nagy szerepet a siketség kialakulásában.

Mennyi idős volt a gyermek, amikor kiderült a halláskárosodás?

Gyanítottam, hogy - még ha csak kis számban is - magzati ultrahang során, vagy a magzattal való kommunikáció, zenehallgatás stb. során felmerülhetett a gyanú, hogy nem reagál a külső, méhen kívüli ingerekre, ezért különösen meglepett az az eredmény, miszerint közel felük esetében 1 éves kor felett derült csak ki a halláskárosodás. Azt viszont sejteni lehetett, hogy legnagyobb számban pár hónapos korban derült ki a halláskárosodás.

Érdekelt, hogy a szülők milyen jelekből vették észre, hogy valami nincs rendben gyermekük hallásával.

Többségük a zajokra, hanghatásokra való oda nem figyelmet illetve a beszédmegindulás elmaradását jelölte meg első jelként, melyek ugyan tipikus jelei, hogy a gyermek hallása

esetleg károsult, érdekes azonban, hogy egy szülő arról számolt be, hogy a beszéd érthetlensége volt az, ami miatt hallásproblémára gyanakodott, míg egy másik a hang mélyülésében vélte felfedezni a gondot.

Milyen gondolatai, érzései voltak, amikor kiderült, hogy gyermeke siket?

Ijedtség, félelem, csalódottság, elkeseredettség, kétségbeesés. Az interjúk során ezek voltak a leggyakoribb szavak, melyekkel a szülők kifejezték érzéseiket, mikor megtudták, hogy gyermekük halláskárosult. Ezek mind teljesen természetes reakciók, a gyász folyamatának része. Meggyászolni a meg nem született, egészséges gyermeket, akit annyira vártak. Sajnos mai napig tabu téma, amikor egy gyermek valamilyen fogyatékkal születik. Tabu, pedig, fontos lenne beszélni róla, hogyan, miként élik meg ezt a szülők.

Ezt csak tetőzi, hogy a környezettől - egyfajta vigaszként - legtöbbször érkező reakciók (nagyobb baja ne legyen, majd megoldjátok, ettől még lehet teljes élete stb.) pont, hogy nyomást gyakorolnak a szülőkre, megnehezítve a gyászt.

Pedig a gyásztól nem szeretik kevésbé a gyermeket és ugyanakkor nem válnak rossz szülőkké sem. Egyszerűen fel kell dolgozniuk, ami egy többlépcsős, hosszú folyamat, s amely a diagnózissal veszi kezdetét. Talán társadalmi elvárás is, de mai napig alkalmazott kevésbé pozitív „gyakorlat” a szülők részéről, hogy el kell nyomni ezeket az érzéseket, ami pszichésen még inkább terheli őket. Tudatosítani kell, hogy a gyász egy olyan természetes folyamat, amelynek minden lépését meg kell élni, s nem szabad siettetni sem. Ha a gyász feldolgozása során, bármelyik szakaszban elakadás történik, s valaki hosszabb időre megreked egy fázisban, az már kihatással lehet a siket/hallássérült gyermek személyiségfejlődésére is. ⁴⁰

Az azóta eltelt idő alatt hogyan változtak ezek az érzések?

A kapott válaszokban is jól megfigyelhetőek a gyász egyes szakaszai, feltehetően attól függően, hogy melyik szülő miként élte meg azt, melyik hagyott nagyobb nyomot.

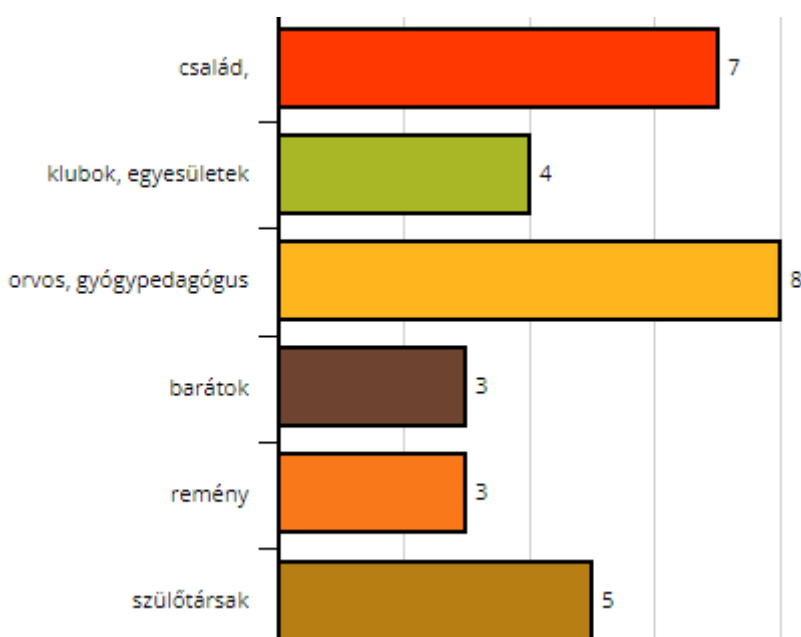
Az ijedtség, a sokk, a tagadás, a „miért épp én, miért épp az én gyerekem?” vagy a depresszió. Úgy tűnik, hogy a kitöltő szülők átestek a gyász szakaszain, azonban azt tapasztaltam, hogy kettő is akadt, aki feltehetően valamelyik szinten hosszabb időre megrekedt. Hogy a többi szülőnek az elfogadást, belenyugvást a kedvező fejlemények (többségüknel az implantátum segítségével hallóvá „alakítható” gyermek) mennyire segítették, nehéz lenne megmondani, de azáltal, hogy ezek a gyermekek közelebb kerültek az egészséges gyermek képéhez, minden bizonnyal hatással volt rá. Sérült gyermekek mellett azonban időnként előfordul, hogy visszacsúszik a szülő az egyes szakaszokba, például, amikor azzal szembesül, hogy a

⁴⁰ Puha Andrea, 2018. <http://www.hallastarsasag.hu/gyasz-diagnozis-hallasserult-gyerek/>

gyermeke beilleszkedése nem megy olyan simán, mint remélte vagy nehezebb időszakot él meg (pl: kamaszodik). Tudatosan figyelni kell rá, hogy felismerjék, megragadtak/visszaestek egy szakaszba. Ilyenkor pedig tudni kell szakember segítséget kérni a továbblépéshez.

Ebben az időszakban mi jelentett kapaszkodót, mi nyújtott támaszt?

A szülői válaszokból jól látható, hogy a különféle segítő klubok, egyesületek, szervezetek egyes esetekben épp olyan fontos -ha egyes helyzetekben nem fontosabb szerepet- játszanak a támasz nyújtásában, mint a család vagy a szakember. A zárt közösségekben, csoportokban ugyanis a szülőknek lehetősége nyílik a problémákról, nehézségekről vagy akár csak a felmerülő kérdésekről oly módon nyíltan beszélni, hogy ne érezzék magukat kirekesztve, mert véleményüket, kérdéseiket nem a társadalom által elvárt módon mondják el vagy teszik fel.

Volt segítsége? Ha nem, milyen segítségre lett volna szüksége?

Mintegy 80%-nak volt segítsége, leginkább a másik szülő, a tágabb család és rokonok formájában, viszont elkeserítő, hogy 24 szülőből mindössze 9 kapott szakmai segítséget (gyógypedagógus, orvos, pedagógus). Ez mindössze 37%, ami nagyon kevés. A válaszadók 20%-nak pedig pont ilyen irányú segítségre lett volna szükség. Érdekes látni, hogy aki vágyott a segítségre, de nem kapta meg, pont azt a fajta segítséget kérte volna, ami a mási 24 szülőnek megadatott.

Milyen mértékű a halláscsökkenés? Van-e maradványhallás, s ha igen, rendelkezik-e hallókészülékkel?

A halláskárosodás mértéke a teljes skálát lefedi az enyhe értéktől egészen a teljesen siketig, viszont több mint felük rendelkezik maradványhallással, ami új távlatokat nyit(hat)ott meg a szülők számára, s a 16. kérdés válaszaiból egyértelműen kitűnik, hogy 81,3%-uk tudott is élni a hallásjavító eszközök adta lehetőséggel, ezzel is elősegítve a gyermek magasabb fokú, teljesebb integrációját a halló társadalomba. Közülük ugyanolyan arányban használnak hallókészüléket, mint művi úton beültetett implantátumot. Ez is jól mutatja, hogy a súlyosabb halláskárosodást szenvedett gyermekek száma épp olyan magas, mint a középsúlyos hallássérülteké. Meglátásom szerint azonban a legnagyobb probléma továbbra is fennáll, még hozzá az, hogy az integrálás csak és kizárólag akkor valósulhatna meg maradéktalanul, ha teljesen előítélet-mentes lenne. Ezt az általános hozzáállást pedig Magyarországon az elmúlt 50 év alatt sem sikerült megváltoztatni. Hiába sikerül készülékkel „megjavítani“, s hallóvá varázsolni egy hallássérültet, a társadalom szemében ő akkor is csak egy fogyatékkal élő személy marad.

Kissé előrevetítve a soron következő kérdések eredményét, meglepő ellentmondásokhoz vezetett az a kérdés, hogy **Milyen módon kommunikáltak a kezdeti időben a szülők gyermekükkel.**

Számomra egyértelműen látszik, hogy szinte minden szülő „kézzel lábbal“ próbált kommunikálni a gyermekével, tényleg bármit bevetettek, csak hogy fel tudják venni a kapcsolatot vele, melynek a mutogatás és a szájról olvasás jelentette az alapot.

Jelenleg milyen módon kommunikál gyermekével?

Ahhoz képest, hogy a kezdeti időben magától értetődő, természetesen jövő kommunikációs forma volt, ahogy fejlődött a gyermek és lehetőség nyílt javítani a hallásán, a „mutogatás“, s vele együtt a szájról olvasás mintha feledésbe merült volna. Magam is nagyon fontosnak tartom az integrációt, hiszen a végső cél, még ha utópisztikus is, az lenne, hogy mindenki a lehető legteljesebben részt tudjon vállalni a társadalmi életben. De kérdelem én, hogyan lenne mindez lehetséges, ha ahelyett, hogy a saját társadalmukat is építeni tudják, ennyire csak a hangzó világra fókuszálva elnyomjuk azt, ami számukra természetesnek indult? A jelnyelvet.

Kértek segítséget a kommunikáció kialakításában? Gyermeke részesült korai fejlesztésben?

A korai fejlesztést, s vele együtt a gyógypedagógusok (szurdopedagógusok, logopédusok) szerepét nem lehet eléggé hangsúlyozni, megdöbbenett azonban, hogy a válaszadók pontosan harmada egyáltalán nem kért, s ezáltal nem is kapott szakirányú segítséget.

Rögtön szöveget ütött a fejemben, amit Hattyár Helga doktori értekezésében olvastam az egyik

legrégebbi tévhitről, miszerint a nyelv azonos a beszéddel. Ez annyira belefészkelte magát az emberek tudatába, hogy számos szaktudományos tételnek a mai napig az alapját képezi. Ez is tökéletes igazolása annak, hiszen a kezdeti kommunikáció szinte minden szülő esetében a „mutogatás“, a vizuális jelekkel történő információcsere volt.

S hogy mennyire beleitta magát a köztudatba, hogy a beszéd maga a nyelv, a jelnyelvre való általános hivatkozások is jól mutatják: jelbeszéd, mutogatás, melyek megnevezésükben hordozzák a jelnyelv másodlagos jellegének feltételezését is.

A jelnyelv a hangzó beszéddel egyetemben a nyelv természetes megnyilvánulási formája, melyet „a nyelvi univerzálékra vonatkozó kutatások eredményei“ igazolnak, ahogy a grammatikai leírások, neurolingvisztikai és kognitív nyelvészeti eredmények is.⁴¹

Hol tanul jelenleg a gyermek?

A válaszadók között szép számban található szinten minden korosztály (többen már felnőtt, dolgozó emberek.), így feltételezhető, hogy a kérdőívem eredményéből több évtizedet átfogó végkövetkeztetés vonható le.

Milyen intézményben tanul/tanult (többségi, EGYMI stb)? Intézményválasztásukat mi indokolta?

A szülők többsége ajánlás, szimpátia és a fejlesztések, szakoktatók szerint választotta gyermeke számára az óvodát, iskolát, azonban csaknem egyharmaduk elmondásuk alapján a lakóhely közelsége, mondhatni pusztán kényelmi szempontok szerint. Tekintve, hogy bár minden bizonnyal a gyermek érdekeit maximálisan szem előtt tartva hozták meg döntésüket, különleges bánásmódot igénylő gyermekek esetében ez az érték véleményem szerint túl magas.

Okoz-e nehézséget a gyermekével való mindennapos kommunikáció?

Ahogy korábban már tárgyaltam a nyelv és beszéd jelentésének totális összefonódását, azt a kérdőíves interjúmra adott válaszok is megerősítik. Noha siket/ hallássérültekről beszélünk, mégis döbbenetes és sokkoló, hogy milyen alacsony számban vannak azok, akik akár csak keverve is, de használják a jelnyelvet. Ennek egyik oka lehet, hogy a jelnyelvek természetsszerűleg kiszorulnak a teljes és önálló nyelvi rendszerek közül.

Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy ezért nem a szülők, hanem az alapvető oktatási/integráló rendszer tehető felelőssé.

A kérdőívet úgy állítottam össze, hogy abban öt kérdés csak azoknak a szülőknek jelenik meg,

⁴¹ Fromkin, Victoria – Rodman, Robert – Hyams, Nina 2003. An Introduction to Language. Australia, Thomson, Wadsworth.

akiknek a gyermeke jelnyelvet használ.

Gyermeke használja-e a jelnyelvet? Melyik az általa legszívesebben használt nyelv?

Noha a harmincből csak hat használja a jelnyelvet, érdekes megfigyelni, hogy közülük egyik sem részesíti előnyben a hangzó nyelvet, még az a négy sem, aki a jelnyelvvvel megosztva, rendszeresen használja azt.

Vajon milyen eredményt kaptam volna, ha a jelnyelv tanítása kötelező eleme lett volna a siketek/hallássérültek oktatásának?

Arra a kérdésemre, hogy **Melyiket használja könnyebben?** nem mind a hat, csupán arra a négy válaszra koncentrálok, mely a jelnyelvet jelöli meg legkönnyebben használt nyelvként, ugyanis az előző kérdés alapján a számok arra utalnak, hogy bár van négy személy is, aki mindkettőt szívesen használja, de közülük ketten egyértelműen a jelnyelvet részesítik előnyben, ha a könnyebbség kerül a szempontba.

Szülőként elsajátította-e a jelnyelvet? 50-50%. Ez az a szám, ami leírja, hogy ebben a hat esetben a szülők fele semmilyen formában/módon nem használja a jelnyelvet a gyermekével folytatott kommunikáció során, holott az előzőekben kiderült, hogy bár több is akad, aki hangzó nyelvet is használ - de a jelnyelv számukra könnyebb.

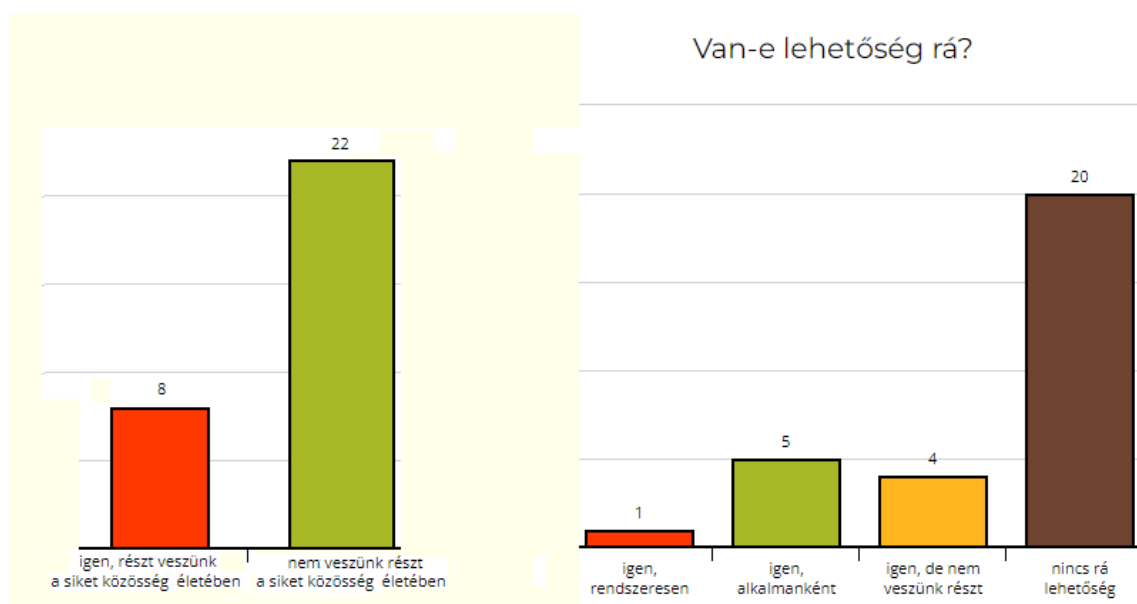
Vajon a válaszok másként alakultak volna, ha a jelnyelvet használók szülei kivétel nélkül elsajátítják ezt a kommunikációs formát?

Végül megkérdeztem, hogy Milyen szerepet tölt be a jelnyelv a család életében?

A válaszokból jól kivehető, hogy bár mindenki más és más szinten használja a jelnyelvet, annak fontossága és a kommunikációban betöltött szerepe megkérdőjelezhetetlen.

Szülőként részt vesz-e gyermekével a siket közösség életében? Tudomásuk szerint az Önök lakóhelyén van-e lehetőség siket közösségi programokon, tevékenységeken részt venni?

E két kérdés eredményeit együttesen célszerű értékelni. S bár elsőre döbbenetes az arány, hogy közel 76 % nem vesz részt a siket közösség életében, a 31. kérdés rögtön választ is ad ennek okára: A lehetőség hiánya. Ma, amikor szinte minden létező kommunikációs forma rendelkezésünkre áll, s karnyújtásnyi távolságra szűkülnek le a hatalmas földrajzi távok is - internet, közösségi oldalak stb- hogy lehetséges, hogy egy ilyen nagyszámú közösség esetében nincs lehetőség, hogy nem jut el a programok híre az érintettekhez?

Van a család életében siket barát, ismerős?

Harminc családból csupán egyharmaduk nem rendelkezik más siket ismerőssel.

Részt vesz-e gyermeke óvodán/iskolán/tanórán kívüli programokon, melynek eredményeképpen bővítheti társaskapcsolat-rendszerét?

Mivel a válaszadók közel 80%-a szerint gyermeke alkalmanként vagy rendszeresen részt vesz szabadidős programokon, feltehetően siket közösségi programokon is részt vennének, akár családosan is, de megint oda lyukadunk ki, hogy a többségnek nincs róla tudomása, hogy egyáltalán van ilyen lehetőség.

Egyetért-e azzal, hogy a jelnyelv egy önálló nyelv?

Bár a jelnyelvet többségük nem használja, közel 90%-uk részben vagy teljesen egyetért azzal, hogy a jelnyelv önálló nyelv. Jól látszik tehát, hogy a szülők érintettségük miatt már nem tekinthetők „laikusnak“, akik szerint a beszéd maga a nyelv.

Ehhez képest hazánk szurdopedagógiai gyakorlata a hangzó magyar nyelv fontosságát, s annak elsajátítását hangsúlyozza, mely ahhoz vezet, hogy a számukra másodlagos nyelv fokozatosan az első – a siketek egy részénél az anyanyelv – helyébe lép.⁴² – hovatovább, kutatásom során eljutottam egy olyan szurdopedagógushoz is, aki visszakérdezett: szerintem minek egyáltalán a jelnyelv, szükség van-e a használatára?

Amikor más figyelmét szeretné felhívni gyermeke siketségére, milyen kifejezést használ?

Bár a legtöbben „hallássérült“ kifejezést használják, én mégis a 4. szülői választ emelném ki,

⁴² Suzanne Romaine 1995 Bilingualism Oxford: Blackwell

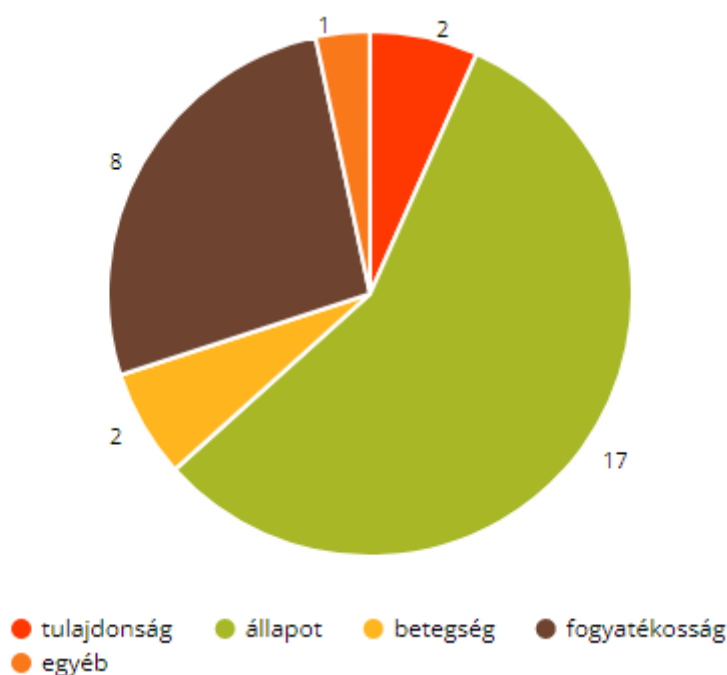
miszerint nem ez a gyermek meghatározója. A trauma oldása fejezetben tárgyaltam pont ezt, amikor is az idő múlásával a szülők nem a deficitre koncentrálnak, hanem ráébrednek, hogy a siketség csupán egyetlen tulajdonság a sok közül, s ahogy a válaszadó is fogalmazott, nem ez a gyermek meghatározója.

Amikor a jelnyelvre hivatkozik, milyen kifejezést/ kifejezéseket használ?

Szerencsére az érintett szülők eljutottak odáig, hogy egyikük sem használja a „mutogat” kifejezést, bár több válaszból is a jelnyelv totális elutasítása érzékelhető, ami meglátásom szerint ugyancsak az elmaradott társadalmi hozzáállás változatlanságára vezethető vissza.

Minek tartja a siketséget?

Tulajdonság, állapot, a szülők közel kétharmada ekként vélekedik a siketségről, viszont közel egyharmaduk fogyatékosként tartja. Természetesen, a szó jelentésbeli tartalma szerint helyes a megállapítás, mégis romboló hatással bír. Ráadásul egyenes úton vezet a stigmatizációhoz, melynek részeként az eltérő emberi tulajdonságokat állandó jelleggel a „normálshoz” hasonlítják, mely mögött a „furcsa” emberektől való idegenkedés húzódik meg.

A siket gyermek, amikor bekerül a hallók által kifejlesztett, a beszédtanulást szorgalmazó oralista eljárással tanító oktatási intézménybe, akaratán kívül a fogyatékos szerepbe szocializálódik, tanáraival találkozáskor akaratán kívül együttműködik abban, hogy önmagára fogyatékosként tekintsen.

Fontosnak érzi-e, hogy a jelnyelv nagyobb szerepet kapjon gyermeke óvodai / iskolai oktatásában?

Talán erre a kérdésre kaptam a legmegosztóbb és nem kevés ellentmondást tartalmazó válaszokat. A kérdőív kezdeti kiértékelésekor már világosan látszott a válaszokból, hogy a szülőkre mekkora hatással bírt és bír a mai napig az oktatási rendszer által preferált hangzó nyelvű oktatás, s többségük a maradványhallás különböző szintjein, de hallókészülékkel teljességgel boldogulnak a hangzók között, mégis egészen pontosan a felük (15 válaszadó) fejezte ki, hogy határozottan fontosnak tartaná, hogy a jelnyelv nagyobb szerepet kapjon az oktatásban.

Érezte-e azt, hogy gyermeke hátrányba került siketsége miatt?

A szülők 90%-a igennel válaszolt erre a kérdésre, ugyanis ez igazolja, hogy az egész társadalmi elfogadás, érzékenyítés mögött nem áll valós tartalom, eredmény. Noha a törvényhozás hazánkban is egyre több jogot biztosít a társadalmunk által „normálistól való eltéréssel” élő embereknek is, az érintettek sokszor mégsem tudnak élni jogaikkal, mert a társadalom alapvető szemlélete azóta sem változott. Aki eltér a normálistól, az a társadalom szemében fogyatékos.

Ön szerint segíti/segítette-e gyermekét a beilleszkedésben a hangzó nyelv elsajátítása?

A társadalomba való integráció esetén a hangzó nyelv elsajátításának előnye - a társadalom oldaláról - vitathatatlan. A másik oldalról azonban kevesebbet hallani. Az orális módszer ugyanis nem garantálja (semmilyen körülmények között sem lehetne garantálni), hogy a nyelvelsajátítás sikeres lesz, s a nyelvi, kommunikatív fejlődés biztosan bekövetkezik. Sok szülő arról számol be, hogy a legnagyobb nehézséget a gyerek számára még felsőbb osztályokban is a magyar nyelvtan okozza, illetve az írás és az írott szöveg értése.

Az eredmények bemutatása II.: „Egy siket világ” - interjú

A siket gyermeket nevelő halló szülők után igyekeztem megszólaltatni a másik oldalt is, hogy valóban átfogó képet kapjak a kutatásomhoz, így egy halló családba született felnőtt sikettel készítettem jelnyelven interjút, melyet később maga lektorált. Külön kiemelném, hogy a 2. számú mellékletben eredeti formájában közölt interjúból tisztán látszik, hogy a hangzó nyelvi oktatás ellenére az írásbeli kommunikáció során is a jelnyelv grammatikája tükröződik.

A férfi elmondta, hogy gyermekkorában, már óvodásként tanulta a jelnyelvet, az EGYMI-ben azonban nem volt lehetősége társaival a jelnyelv használatára, elsődlegesen a hangzó nyelvre fektették a hangsúlyt a tanárok, noha számukra ez lett volna komfortos. Kitűnő tanulóként továbbtanult, diplomát szerzett és a SINOSZ-nál megyei titkárként helyezkedett el, ma jelnyelvi óraadóként dolgozik.

Beszélgetésünk során többször szóba került, hogy úgy érzi, a (halló) társadalomnak több érzékenyítésre lenne szüksége, akár jelnyelvi programok keretén belül is. Ugyanakkor szükségesnek érzi, hogy a törvényi szabályozáson is változtatni kéne, s habár a jelnyelv nyelvvizsgaként való elfogadtatása egy kis lépés efelé, de közel sem elegendő.

Nagy nehézségként éli meg, hogy a siket embereket nem vagy csak nehezen, nem a hallókkal azonos körülmények közt foglalkoztatják, a munkaerőpiac nincs felkészülve a siketekre. Ezt általános problémaként említi. Elmondta, hogy ma már ritkábban találkozik vele, de régebben gyakori volt, hogy siketként értelmi fogyatékos gondolták.

Véleménye- mellyel teljes mértékben azonosulok, hogy a siket oktatás során biztosítani kellene a gyermekeknek a bilingualitást és egyben a választás lehetőségét, hogy melyik nyelvet szeretné elsődleges nyelvként elsajátítani.

Ugyan a siketség kapcsán a legtöbbször a hátrányok kerülnek szóba, kiemelte, hogy előnyét is látja a siketségnek, mégpedig abban, hogy a vizuális érzékelése fejlettebb, olyan részleteket, képi információkat észlel, amiket más (halló) emberek általában nem.

Személyesebb jellegű témát érintve beszélt arról, hogy álmában milyen módon kommunikál, az álmában szereplő embereket miként látja. Elmondta, hogy filmszerű élményként éli meg az álmait, ahol mindenki jelel. A filmszerű álom is igazolása annak, hogy a vizualitás mennyire erős szerepet játszik az életében.

A másik dolog, amit kiemelt, hogy a csontvezetési hallása⁴³ révén észlelni tudja vezetés közben, ha a motor nem megfelelően jár anélkül, hogy hallaná annak a hangját.

Rákérdeztem, hogy milyennek látja a siketek helyzetét a mai társadalomban, mennyire élhetnek önálló, teljes életet, s mi(k) az(ok), ami(k) könnyíthetnének a társadalomba integrálódásban. Elmondta, hogy a valós jelnyelvi tolmács, tolmács programok hatalmas segítséget jelentenének a hivatalokban, egészségügyi intézményekben stb., ahol jelenleg a halló kommunikáció az egyetlen közlésforma.

⁴³ csontvezetés: a középfülből (hallócsontok) a belfül felé vezet a hangot

Az eredmények elemzése

Az interjúk feldolgozását követően alátámasztást nyert, miszerint a szülők a társadalmi normáknak való megfelelés érdekében teljesen alávetik gyermeküket annak az idejétmúlt szurdopedagógiai gyakorlatnak, s a számukra természetes közlési formától, a jelnyelv elsajátításának és használatának lehetőségétől megfosztják őket, ugyanis helyette egy, a magyar grammatikára épülő, jelnyelvi elemeket tartalmazó kommunikációs formát tanulnak, de mindenképpen előnyben részesítve az oralista módszert.

Ezt erősíti, hogy bár a jelnyelv könnyebben alkalmazható, komfortosabb közlési forma lehet(ne) gyermekük számára, a legkisebb lehetőséget is megragadva próbálnak „normális”gyereket faragni belőlük, s ezzel burkoltan is erősítve azt a képzetet, miszerint a siketség fogyatékoság.

Az ambivalencia örökre megmarad, a szülők ugyanis „megtanulták”, hogy mit válaszoljanak, mi a társadalmilag elfogadott helyes válasz (lásd: 37. kérdés -a siketséget ennek tartom)

A probléma megoldása, vagyis a siketek integrációja összetett folyamat, egyaránt igényli a marginális változást a szülői oldalról, ahogy a társadalom részéről is.

Kétségtelen, hogy a hangzó nyelv elsajátítására tett erőfeszítések néha kisebb-nagyobb eredményre vezetnek, de a jelnyelv elnyomása, fontosságának elbagatellizálása is erősíti azt, hogy bár a szülők kimondva nem, de burkoltan maguk is fogyatékosnak tartják a siket embereket, jelen esetben saját gyermeküket.

Mindaddig, amíg a szülők döntő többsége úgy érzi, hogy hátrányt szenvedett gyermeke a siketsége miatt, addig nem beszélhetünk valós társadalmi elfogadásról, az érzékenyítések sem vezetnek eredményre. (lásd: 39. kérdés)

Ahogy azt a szakdolgozatom elején már fejtegettem, a szemléletmód váltás sikertelenségét igazolja, hogy évtizedek alatt sem változott valósan, miszerint aki eltér a normálistól, az a társadalom szemében fogyatékos.

A II. interjú („Egy siket világ”) során ismét csak megerősítést nyert bennem, hogy elképzeléseim a siketek oktatásának reformjáról, a társadalom részéről érkező - s mai napig tartó - hátrányos megkülönböztetés mind megállják a helyüket és ahhoz, hogy ez a közösség is valós tagjává váljon a társadalomnak, ne pedig egy elszigetelt csoport maradjon, érdemi változásokra, változtatásokra van szükség mind az egyén, mint a jogi szabályozás szintjén.

Összefoglalás

Amikor a témaválasztásom konkretizálódott, még nem szembesültem azzal, hogy az általam tárgyalt témát behatóan tárgyaló- vagy akárcsak érdemlegesen érintő- publikáció milyen kis mennyiségben áll rendelkezésre, különös tekintettel a téma pszichológiai hátterét vizsgálva.

A legközelebbi forrás, noha a témát szociolingvisztikai oldalról tárgyalja, Hattyár Helga doktori disszertációja, melyet igyekeztem összevetni a saját kutatásom eredményeivel.

Bár intellektusuk, s ezáltal a taníthatóságuk nem tér el a normálistól, mégis megkapták a fogyatékos címkét, s innentől a siketség egy olyan állapottá vált, amit meg kell változtatni.

Saját kutatásom eredményéből is azt a következtetést lehet levonni, hogy a szülőknek az elsődleges céljuk nem az elfogadás, az adott állapottal való integrálás volt, hanem az, hogy gyermekük mielőbb „normálissá” váljon. A gyermekek számára azonban a normális a születéskori állapotuk, jelen esetben a siketség.

Felnőtt siket interjúalanyomnak is feltettem a kérdést, hogy milyen hátrány érte őt az életben ennek okán, s azt a gyerekkori emlékét idézte fel, hogy bár ismerték - és egymás között alkalmazták is a jelnyelvet - az értük működő egységes módszertani intézményben nem jelelhetek, az ottani pedagógusok is a hangzó nyelv oktatását részesítették előnyben.

A siketoktatás (aktuálisan is jelenlevő) hátrányainak összefoglalásaképpen érdemes áttekinteni egy 1999- ben a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán készült szakdolgozatban közölt vizsgálati eredményeket, melyek arról tanúskodnak, hogy a jelnyelv használatát korlátozó orális módszer mellett a gyermekek fejlődése nem megfelelő ütemű, jóval elmarad a halló gyermekekétől, sőt a különbség az életkorral nemhogy csökkenne, hanem nő.

Osztály	N	Átlag-életkor	Peabody- átlag	Hibaátlag	Intelligencia- kor	Szájról olvasási teljesítmény (%)	
						Hallókészülékkel	Hallókészülék nélkül
1. ek.	6	7;6	24,3	28	2;2-2;11	76	64
2. ek.	7	8;5	39	22,8	3;0-3;11	69,8	65,7
1.	10	9;8	39,9	25,5	4;0-4;11	33,6	29,2
2.	10	10;2	57,3	29,8	5;0-5;11	52	47,2
3.	7	11;6	56,4	25	5;0-5;11	55,7	51,1
4.	3	12;7	43,3	14	4;0-4;11	64	51

(Súlyos fokban hallássérült alsó tagozatos tanulókkal végzett Peabody-teszt és szájról olvasási vizsgálat eredményei. Kudomrák 1999)

Jól látható, hogy az oralista módszer nem csökkenti a gyermekek nyelvhez való hozzáféréseéből adódó hátrányokat, sőt egyes esetekben növeli azokat. „A kognitív

teljesítmény rendkívül lassú fejlődése (és visszaesése) arra enged következtetni, hogy a siket gyermekek számára ez a módszer nem biztosítja az önálló és sikeres életvezetés lehetőségét és a társadalmi integrációt.⁴⁴

A hátrányos megkülönböztetés felnőttként abban mutatkozik meg a legjobban, hogy rendkívüli nehézséget okoz a munkaerő piacon elhelyezkedni, ugyanis teljesértékű munkaerőként a legtöbb esetben nem foglalkoztatják őket.

Pedig számos területen sok esetben előnyt jelenthetne a fejlettebb vizuális gondolkodásuk, melyet interjúalanyom is a siketség pozitív hozadékaként említett.

⁴⁴ i.m. Hattyár 2008.

Felhasznált irodalom

- 1) Abonyi Nóra: Szociológiai ismeretek. (Közzr): Bánfalvy Csaba - Nagy Péter Tibor, Fogyatékosok Esélye Közalapítvány. Budapest., 2005.
- 2) Atkinson et al: Pszichológia, Osiris, Budapest, 2005.
- 3) Bartha Csilla 2004.: Siket közösség, kétnyelvűség és a siket gyermekek kétnyelvű oktatásának lehetőségei. In: Ladányi Mária, Dér Csilla, Hattyár Helga Tinta Könyvkiadó, Budapest
- 4) Bartha Csilla – Hattyár Helga 2002. Szegregáció, diszkrimináció vagy társadalmi integráció? – A magyarországi siketek nyelvi jogai. In: Kontra Miklós és Hattyár Helga (szerk.) Magyarok és nyelvtörvények. Budapest, Teleki László Alapítvány
- 5) Bartha Csilla – Hattyár Helga – Szabó Mária Helga 2006. A magyarországi siketek közössége és a magyarországi jelnyelv. In: Kiefer Ferenc (főszerk.) A magyar nyelv. Budapest, Akadémiai Kiadó,
- 6) Berán Eszter, Unoka Zsolt, 2016. Élettörténetek a pszichoterápiában Oriold és társai, Budapest
- 7) Berent, Gerald P. 2004. Sing language – spoken language bilingualism: Code mixing and mode mixing by ASL–English bilinguals. In: Bhatia, Tej K. – Ritchie, William C. (szerk.) The handbook of bilingualism. Oxford, Cambridge, Blackwell Publishing
- 8) Bergman, Brita 1994: Signed Languages. In: Ahlgren, Inger.–Hyltenstam, Kenneth. (szerk.) Bilingualism in Deaf Education. (International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf 27.) Hamburg
- 9) Branson, Jan – Miller, Don 2002. Damned for Their Difference. The Cultural Construction of Deaf People as Disabled. Washington D.C., Gallaudet University Press
- 10) Fromkin, Victoria – Rodman, Robert – Hyams, Nina 2003. An Itroduction to Language. Australia, Thomson, Wadsworth
- 11) Grosjean, F. 1992. The bilingual & the bicultural person in the hearing & in the deaf world. Sign Language Studies
- 12) Hattyár Helga 2008. A magyarországi siketek nyelvelsajátításának és nyelvhasználatának szociolingvisztikai vizsgálata. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest
- 13) Hoffmann Judit, Mezeiné Dr. Isépy Mária -Gyógypedagógiai alapismeretek, Comenius Kiadó Kft., 2006. p. 68
- 14) Isépy Mária 1996.: Gyógypedagógia, Comenius Bt. Pécs,
- 15) Kassai Ilona 1998. Fonetika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

- 16) Keresztessy Éva- Kovács Zsuzsanna- Perlusz Andrea Bevezetés a hallássérültek habilitációjába, rehabilitációjába 2004
- 17) Kyle, Jim 1994. Sign language acquisition. In: Asher, R. E. – Simpson, J. M. (szerk.) The encyclopedia of language and linguistics. Oxford, New York, Seoul, Tokyo, Pergamon Press,
- 18) Mayberry, Rachel I. – Squires, Bonita. Sign Language: Acquisition. In: Brown, Keith (főszerk.) Encyclopedia of Language and Linguistics. 2. kiadás, Amsterdam,
- 19) Meadow, Kathryn P. 1968. Early communication in relation to the deaf child's intellectual, social and communicative functioning. American Annals of the Deaf
- 20) Mongyi Péter – Szabó Mária Helga 2004. A jelnyelv nyelvészeti megközelítései. Jelnyelvi Tolmácsképzés sorozat. Fogyatékosok Esélye Közalapítvány. Budapest.
- 21) Muzsnai István 1999.: The Recognition of Sign Language: A Threat or a Way to Solution? In: Kontra Miklós, Phillipson, Robert, Skutnabb-Kangas, Tove és Várady Tibor (szerk.) Language: A Right and a Resource. Approaching Linguistic Human Rights. Budapest, CEU Press
- 22) Puha Andrea, 2018. <http://www.hallastarsasag.hu/gyasz-diagnozis-hallasserult-gyerek/>
- 23) Suzanne Romaine 1995 Bilingualism Oxford: Blackwell
- 24) Vasák Iván 1996. Ismeretek a siketokról, Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége, Budapest
- 25) Várnai Rudolfné- Bevezetés a hallásfogyatékosok pedagógiájába 2005, Comenius Bt.
- 26) Woll, Bencie – Sutton-Spence, Rachel 2004. Sign Language / Zeichensprache. In: Ammon, Ulrich – Dittmar, Norbert –Mattheier, Klaus J. – Trudgill, Peter (szerk.) Sociolinguistics / Soziolinguistik, An International Handbook of the Science of Language and Society / Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft (2., átdolgozott kiadás). Berlin, New York, Walter de Gruyter,

Hivatkozott jogszabályok:

1998. évi XXVI. törvény (a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról)
- 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól
2009. évi CXXV. törvény(a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról)

1. sz. melléklet: „Hallássérült a gyermekem“ c. kérdőíves interjú

1. Gyermekek száma

1	10		33.3%
2	12		40%
3 vagy több	8		26.7%

2. Ebből a siket gyermekek száma:

1	29		96.7%
2	1		3.3%
3 vagy több	0		0%

3. Jelenleg siket gyermeke:

kiskorú (0-14 év)	10		33.3%
fiatalkorú (14-18 év)	8		26.7%
felnőtt	12		40%

4. Érintett gyermeke vér szerinti vagy örökbefogadott?

vér szerinti	29		96.7%
örökbefogadott	1		3.3%

5. A szülés problémamentesen zajlott?

igen	26		86.7%
nem:	4		13.3%

Akiknél nem:

- Szívófogó segítségével
- Elhúzódo kitolási szakasz
- Sürgősségi császármetszés fenyegető hegszétválás miatt
- Köldökzsinór rászorult a nyakára

6. Volt-e más siket hozzátartozó a családban?

igen	2		6.7%
nem	28		93.3%

7. Mennyi idős volt a gyermek, amikor kiderült a halláskárosodás?

sejteni lehetett a terhesség időszakában	0		0%
néhány hetes	3		10%
néhány hónapos	13		43.3%
1-3 éves	14		46.7%

8. Milyen jelekből vették észre, hogy gyermekük másképp reagál a külső ingerekre?

- 1) Nem vagy nem tipikusan vette fel a kontaktust.
- 2) Nem figyelt oda, amikor szóltunk neki.
- 3) Nem rezonált a külső ingerekre.
- 4) Nem kommunikált, csak metakommunikációt használt.
- 5) Nem rezdült össze erős hangoktól.
- 6) Nem reagált a hangokra.
- 7) Nem vettük észre, hallásszűrővel szűrték ki.
- 8) Nem figyelt a nevére, nagyobb zajban is nyugodtan pihent.
- 9) Nem figyelt semmilyen zajra, zörgésre. A templom mellett a harangszó alatt is aludt nyugodtan ababakocsiban. Kórházi hallásvizsgálat is rossz eredményt mutatott. Akkor még azt mondták azért, mert náthás.
- 10) Nem utánozott senkit.
- 11) Nem kezdett el állathangokat utánozni, nem indult el a beszéde. Születésekor halló volt, hallását vírusos megbetegedés következtében veszítette el.
- 12) Nem figyelt a hangokra. Hangos hangokra nem rezzent egyáltalán.
- 13) Nem ébredt fel nagy zajra.
- 14) Nem reagált a zajokra egyáltalán.
- 15) Erős hangokra nem figyelt. A szánkat nézte beszéd közben.
- 16) Szűrővizsgálaton derült ki.
- 17) Nem fordult a zaj irányába, nem reagált a hangokra.

- 18) Nem fordult a zaj forrása felé, kissé furán kezdte el tartani a fejét.
- 19) Nem reagált hangokra.
- 20) Nem reagált a hangokra, elmaradt a hangok kiadása, nem gügyögött.
- 21) Az addigi kezdetleges hangutánzása megváltozott, és nem reagált több mindenre.
- 22) Nem ijedt meg semmilyen hirtelen, hangos zajtól.
- 23) Erős hangokra nem reagált.
- 24) Csapkodta az ajtókat, ha leesett egy tárgy az etetőszékről nem kereste, a hangja mélyebb volt, mint pár hetes korában.
- 25) Egyáltalán nem beszélt.
- 26) Nem értettük meg, amit mond.
- 27) Nem fordult a hang irányába, nem figyelt az éneklésre, zajok nem ijesztették meg.
- 28) Csak a szájra fókuszált.
- 29) Hangra, zajra nem reagált megfelelően.
- 30) Fény felé fordult. Nem figyelt a zajokra.

9. Milyen gondolatai, érzései voltak, amikor kiderült, hogy gyermeke siket?

- 1) Ijedtség, bizonytalanság, kétkedés, aggodalom.
- 2) Csalódottság, ijedtség, szomorúság.
- 3) Fájdalom, keserűség.
- 4) Kétségbeesés, mentális fájdalom
- 5) Félttem, hogy nem tudok majd vele beszélgetni, mesélni neki, nem fog tudni nevetni.
- 6) Elkeseredettséget éreztem.
- 7) Ezt nem lehet pár szóval leírni. Úgy éreztem, hogy összedőlt a világ. Megijedtem, hogyan fogok kommunikálni vele. Hogyan fog ő boldogulni majd az életben? Mihez kezd hallás nélkül? Ilyen, és hasonló gondolatok jártak a fejemben.
- 8) Kétségbeesés.
- 9) Miért pont velünk történik? Most rögtön azonnal szeretnék segítséget kapni.
- 10) Nagyon rossz érzés volt.
- 11) Nagyon negatív érzések uralkodtak el rajtam. Főként amiatt, hogy szegregálódik a gyermekem, a társadalom periferiájára kerül, nem lesz annak teljes értékű tagja.
- 12) Szomorú és tanácstalan voltam, nem tudtam hogyan tovább.
- 13) Nem akartam elhinni, hogy ez velünk történt.
- 14) Nem akartam elfogadni, meg voltam rémülve. Világvége hangulatom volt.

- 15) Elsőként megdöbbenő volt hallani a hírt, majd hogy mi lehet a megoldás. A felmerülő kérdések, szakember felkeresésének lehetősége.
- 16) Hol kell reklamálni, hogy nem ilyet akartam?!
- 17) Kislányom nem siket, hanem hallássérült és a pontos hallásküszöb bemérése is hosszú folyamat volt, viszont amikor a gyanúm kezdett igazolódni arra gondoltam, hogy ez nem lehet. Miért pont ő? Miért történt? Mit rontottam el? Hiszen odafigyeltem mindenre a várandósság alatt. Aztán a következő gondolatok azok voltak, hogy nem baj, megoldjuk ezt is, segítjük és ha kell a világ végére is elmegyünk.
- 18) Miért? Most mi lesz? Hogyan tovább? Összedőlt a világ!
- 19) Hogyan fog boldogulni a jövőben.
- 20) Kétségbeesés, tanácstalanság.
- 21) Teljes döbbenet és tanácstalanság, szomorúság.
- 22) Megdöbbsentem, de nem fogtam fel tragikusan a dolgot. De nem is voltam tisztában vele, hogy milyen nehézségek elé nézünk.
- 23) Hogy fog boldogulni?
- 24) Segítséget kell kérnem szakembertől, mert laikusként nem fogom tudni a gyermekemet megtanítani beszélni.
- 25) Rossz érzés fogott el.
- 26) Összeomlott a világ bennünk, kétségbe estünk. Nem tudtuk, hogy mi lesz.
- 27) Hogyan fog boldogulni az életben? Nehezebb élet vár rá, milyen lehetőségei lesznek és én hogyan neveljem-tanítsam a legjobban.
- 28) Összezavarodtam és pánikba estem.
- 29) Eleinte szomorúság és bánat, majd remény, hogy hátha javul.
- 30) Félelem fogott el.

10. Az azóta eltelt idő alatt hogyan változtak ezek az érzések?

- 1) Nyugodtabb lettem, tájékozottabb a témában.
- 2) Azóta elfogadtam és már ez a természetes
- 3) Megszoktuk ezt az állapotot, ez lett a természetes.
- 4) Enyhén csillapodtak, de néha még most is elfog a kétségbeesés.

- 5) Már tudunk kommunikálni, „beszélgetünk“ és ennek nagyon örülök.
- 6) Pozitívan alakult, már nem vagyok elkeseredett.
- 7) Azóta kétoldali cochleáris implantált a gyermek, teljesen önálló, okos, ügyes, jól tanul és már tudom, hogy tökéletesen megállja a helyét bárhol. Ami a legfontosabb: 2 éves kora óta hall és a műtét után hamar elindult a beszéde, ami 8 éves korára lett hibátlan.
- 8) Meggyugodtam. Most már azt mondom, hogy ettől nagyobb baja sose legyen.
- 9) Elfogadtuk a helyzetet, a kislányomnak ez a természetes.
- 4) Most már jól, mert van hallókészülék és azzal hall.
- 5) 180 fokos fordulatot vettek, mióta a kisfiam megkapta a cochleáris implantációját. Ennek bő egy éve. Azóta szépen beindult a beszéde, kommunikál, énekel, már elég sok mindent megért és megértet velünk.
- 6) Azóta sok idő eltelt. Most a munka világa felé közelít a gyermekem és jelenleg ugyan úgy tanácstalanok vagyunk. Nem tudjuk, hogy milyen munkát talál, megállja-e a helyét. Nem kerül-e hátrányba a hallássérülése miatt.
- 7) Rájöttem, hogy semmit nem számít.
- 8) A sikeres cochlearis implantátum után teljesen megnyugodtam.
- 9) Látva az, hogy nem maradtunk egyedül a bajban, így már könnyebb. A már megélt tapasztalatokat szívesen megosztjuk hasonló sorsú társainkkal a könnyebb elfogadás, siker érdekében.
- 10) Teljesen magától értetődő, hogy ő ilyen. Elfogadtam, megbékéltem.
- 11) Azóta eltelt 12 év. Az okok keresését sikerült pár éve elengedni. Igyekeztünk mindig minden tőlünk telhetőt megtenni, hogy a lehető legjobbat hozzuk ki belőle. Néha szörnyűnek érzem magam, amiért olyan követelőző vagyok vele, de szeretném a legtöbbet kihozni belőle. Néha, főleg a férjem sajnálja, hogy neki nem pont olyan lehetett a gyerekkora mint az átlag gyerekéké. Van bennünk aggodalom a jövőjét illetően, főleg a családalapítás miatt.
- 12) Mindig csak a pozitív gondolatokat kell megadni, a jó dolgokat kell nézni, hogy honnan, hova jutott. Nincs itt a világ vége, amiért siket!
- 13) Kicsit nyugodtabb vagyok, megállja a helyét. Jelenleg 6 osztályos gimnáziumba jár.
- 14) Megtanultunk együtt élni a siketiséggel.
- 15) Két hét alatt átformáltuk az agyunk, hogy mivel változtatni nem tudunk a helyzeten,

ebből kell kihozni a legtöbbet ami van, és a gyerekeknek nem változott a világ, nem szomorú szülőket akar maga körül látni.

- 16) Most sem fogom fel tragikusan a dolgot. Bár nyilván jobban szeretném, ha nem lenne hallássérült, elfogadom abszolút ezt a helyzetet.
- 17) Nem változtak.
- 18) Már egyre kevesebb külső segítségre van szüksége a nagyfiamnak.
- 19) Úgy kezelem, mint a hallókat.
- 20) Teljesen elfogadtuk a dolgot és mindenben támogatjuk a gyereket.
- 21) Még most is mindig félttem, hogy továbbra is jól vegye az akadályokat.
- 22) Kis mértékben van pozitív változás.
- 23) A szomorúság, bánat megmaradt, a remény, hogy jobb is lehet, már nincs.
- 24) Megtanultunk együtt élni ezzel, de jobban féltjük.

11. Ebben az időszakban mi jelentett kapaszkodót, mi nyújtott támaszt?

- 1) Hogy tudtam, van módszer arra, hogy kapcsolatot alakítsak ki gyermekemmel.
- 2) Családtagok, barátok, internet.
- 3) A család, illetve beléptem több online csoportba is.
- 4) Hit, remény, család.
- 5) Szülőtársak.
- 6) Azok akik támogattak, mellém álltak.
- 7) Leginkább a hasonló helyzetben lévő szülők, akik biztattak bennünket, hogy minden rendben lesz. Illetve láttuk, hogy a CI-vel meg tudnak tanulni hallani és beszélni a siket gyerekek.
- 8) Kaposvári "Szülőklub egyesület"
- 9) Helyben volt a segítség. Nagyon szuper szurdopedagógiai ellátást kap minden érintett gyermek. Illetve azok a családok, akik hasonló helyzetben vannak és tudtak tanácsot adni.
- 10) Hogy meg fog tanulni beszélni.
- 11) Nagyon jó szakemberekhez kerültünk, illetve a barátok és a közösség támogató ereje.
- 12) Remény, hogy eddig is minden nehézségen mint eddig is túl jutunk majd.
- 13) Többi szülő és a Pécsi klinika.
- 14) Szülőklub Egyesület, a korai fejlesztés, de legfőképpen a korai fejlesztő pedagógusunk.

- 15) Jó szakemberek megtalálása és sorstársak hasznos tanácsa.
- 16) A folyamatos fejlődés segítség volt és hogy láttam, nincs más rendellenesség.
- 17) Nagyon korán sikerült elkezdenünk a korai fejlesztést és sok babát láttunk nagyobb problémákkal. Fura ezt leírni, de örültünk, hogy nekünk "csak" ennyi bajunk van. Persze a folyamatos fejlődés, az eredmények is sok erőt adtak és az ő fantasztikus egyénisége is.
- 18) Maga a gyermek elsősorban, meg a család is nyújtott támaszt.
- 19) A barátok. Illetve a mindennapi fejlődése a gyermeknek.
- 20) Láttam a fejlődését.
- 21) Ismerős hasonló problémájú gyerekekkel.
- 22) Nagyon jó kezekbe kerültünk a fül-orr-gégészeten (ez ritkaság sajnos), akitől rengeteg támogatást kaptunk, és egy csomó videót láttunk a sikerekről. Valamit rátaláltam egy egyesületre, akik tényleg támogattak.
- 23) Sokat jelentett a lányommal foglalkozó szurdopedagógus támogatása.
- 24) Felnőtt hallás sérültek.
- 25) Már idősebb siket gyermeket nevelő anyuka, a szurdopedagógusunk, a kortárs szülői közösség a MACIE egyesületből, a fejlesztő órákon való részvétel a kisfiammal sokat segített.
- 26) Remény
- 27) A SINOSZ-ban volt egy férfi, aki nagyon sok mindent elmagyarázott, a fejlesztők, és az idő.
- 28) Az apa, a nagyszülők, keresztszülők, rokonok segítettek bízni a jövőben.
- 29) Remény a hallásjavító készülékekkel kapcsolatban.
- 30) A család, a kedves közvetlen, segítő gyógypedagógusok.

12. Volt-e segítsége?

nem	6		20.7%
ha igen, ki és milyen formában?	24		79.3%

Segítségre voltak:

1. Család
2. Szurdopedagógus
3. Férj, család

4. Szurdopedagógus, sorstárs szülők
5. Kaposvári iskola
6. Szakemberek, család
7. Gyógy pedagógus barátok, óvónők, orvosok
8. Szurdopedagógus
9. Az egész család
10. A korai fejlesztő és a szülő klubunk
11. Személyes kapcsolattartás
12. Nagymama
13. Férjem, szüleim, testvéreim stb
14. Gyerekorvos
15. Barátnő
16. Férjem, szüleim bármiben segítettek
17. Férjem
18. A férjem
19. Szurdopedagógus
20. Család, rokonok mindenben.
21. Család és szomatopedagógus
22. Család, a barátok és gyerekeik, az iskola
23. Család
24. Barátok, pedagógus.

13. Milyen segítségre lett volna szüksége?* (Ha a 12. kérdésre „nem“ választ adott)

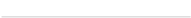
- 1) Gyógypedagógus, aki felvilágosít, pszichológus, aki mellettem áll, bátorítást nyújt, orvos, aki elmeséli, mire számíthatok.
- 2) Közvetlen szakirányú támogatás
- 3) Erre nehéz válaszolni, mindennemű segítség jól jött volna.
- 4) Házimunkában és néha felügyeletben, hogy ki tudjunk kapcsolódni kicsit.
- 5) Talán szülői tapasztalat cserére.
- 6) Család támogatására lett volna szükségem.

14. Milyen mértékű a halláscsökkenés?

- 1) Enyhe.
- 2) Teljesen siket.
- 3) Jelenleg is kivizsgálás alatt.
- 4) Súlyos, kommunikációt érintő.
- 5) Siket.
- 6) 75% mindkét fülnél.
- 7) Siketiséggel határos nagyothalló, a hallásküszöbe 90-110 dB volt.
- 8) Hallásmaradvány.
- 9) Egyik fülére sem hall semmit.
- 10) Nagyothalló.
- 11) 105 és 110 dB-nél kezdett érzékelni a műtét előtt.
- 12) Súlyos nagyothalló.
- 13) Súlyos nagyfokú.
- 14) Teljes mertekben siket mindkét oldalra.
- 15) Magas frekvenciájú hangoknál súlyos, mély hangok tartományában közép súlyos a hallásvesztés.
- 16) Súlyos.
- 17) Súlyos-közepes.
- 18) Siketiséggel határos nagyothallás.
- 19) Közép súlyos.
- 20) Középfokú.
- 21) Teljes fokú, nagyon minimális hallásmaradvány.
- 22) Súlyos fokú, csak hallásmaradványa volt.
- 23) Hallásmaradványa van.
- 24) 90- 110 dB közötti.
- 25) 90 dB.
- 26) Közepesen nagyothalló mindkét fülre, 75 decibel jobb és 50 decibel a bal oldal. A mély hangokat jól hallja, amagas hangot nem hallja jól
- 26) 90 decibel.

- 27) 31 dB.
- 28) Siket mindkét fülére.
- 29) Nincs maradványhallás.

15. Van-e maradványhallás?

igen	16		53.3%
nem	14		46.7%

16. Használ-e hallásjavító eszközt?* (Ha a 15. kérdésre „igen“ választ adott)

nem	3		18.8%
igen:	13		81.3%
Összes válasz	16		

Igen:

1. Hallókészülék
2. CI
3. Hallókészüléket
4. Cochlearis implantátum
5. cochleáris implantáció (Med-el)
6. Cochlearis implantot
7. Hallókészüléket.
8. Egyéni illesztékes kétoldali phonak hallókészülék
9. cochleáris implantátumot
10. Cochleáris implantátumot
11. Siemens, phonak
12. Hallókészülék
13. Hallókészüléket

17. Az első években milyen módszerrel kommunikáltak a gyermekkel?

- 1) Hangzó nyelv.
- 2) Mutogatás.
- 3) Kézzele lábbal, ahogy csak sikerült.
- 4) Beszéddel.
- 5) Beszéltem hozzá.
- 6) Mi megértettük.
- 7) Mutogatással leginkább, de nem jeleltünk.
- 8) Fül mögötti hallásjavító készülékkel, beszéddel.
- 9) Képekkel, rajzokkal, illetve a tárgyak megmutatásával
- 10) Mutogatott.
- 11) Mint egy halló gyermekkel, hiszen nem tudtuk, hogy nem hall rendesen.
- 12) Beszéddel.
- 13) Rendes beszéddel.
- 14) Beszéddel, tanulta a szájról olvasást
- 15) Mivel hamar megkapta a hallókészüléket így a beszédfejlődés már ezzel indult , így a kommunikáció könnyebb volt.
- 16) Főleg kézmozdulatokat tanult el (nem a jelbeszédet), de végig beszéltünk hozzá.
- 17) Igyekeztünk ugyanúgy beszélni hozzá, viszont nála kimaradtak a normál beszédfejlődési szakaszok, gagyogás stb. Voltak kialakult jelzések amivel jelezte mit szeretne.
- 18) Egyedi jelekkel.
- 19) Hangos beszéd.
- 20) Beszéddel, mutogatással.
- 21) Vizuálisan és beszéddel.
- 22) Mutogatással és testbeszéddel.
- 23) Hallókészülék, jó artikuláció.
- 24) Amikor megkapta a hallókészüléket, attól kezdve a hangzó beszéddel kommunikálunk.
- 25) Ugyanúgy beszéltem vele.
- 26) Ő mindent megértett, csak mi nem értettük meg őt. A 2 évvel idősebb testvére

fordította le hogy mit mondhat.

27) Szemkontakton keresztül, az arcra figyelve, egyedi jelekkel, gesztussal, írással, rajzokkal, érintésekkel.

28) Mutogatással.

29) Mutogatás, beszéd, írás.

30) Szájról olvasás, mesekönyv, rajz.

18. Kértek segítséget a kommunikáció kialakításában?

nem	10		33.3%
Igen:	20		66.7%

Igen, tőle kértünk:

1. Gyógypedagógus segítségét kértük
2. Orvostól, de nem kaptunk kellő segítséget
3. Szurdopedagógus
4. Korai fejlesztéseket.
5. Szurdopedagógus segített.
6. Szurdopedagógiai segítség.
7. Szurdopedagógustól.
8. Szurdopedagógus tanította nekünk is, mit-hogyan csináljunk gyermekünk fejlesztésében.
9. Szurdopedagógustól.
10. Duráczky Óvoda, Általános Iskola, EGYMI.
11. Szurdopedagógus.
12. 9 hónapos korától kapott szurdopedagógiai és gyógypedagógiai fejlesztést, az ott hallottak, tanultak segítettek.
13. Logopédus, szurdopedagógus.
14. Szurdopedagógussal korai fejlesztésen.
15. Szurdopedagógus, internet.
16. Szurdopedagógushoz jártunk korai fejlesztésre.
17. A nagyobbik gyerektől.

18. Logopédustól és az óvodai gyógypedagógustól, az oktató pedagógusoktól,
19. Oktató gyógypedagógus.
20. Gyógypedagógus.

19. Gyermekre részesült korai fejlesztésben?

nem	9		30%
igen:	21		70%

Igen, a következő fejlesztésben részesült:

1. Szurdopedagógus, heti 2 óra.
2. TSMT torna.
3. Szurdopedagógiai fejlesztés.
4. Kaposvári iskola szurdopedagógiai szolgálatától.
5. Mozgás fejlesztés és szurdopedagógiai fejlesztés.
6. Gyógypedagógus.
7. TSMT, Dévény-torna.
8. Bowen terápia.
9. Igen kapott.
10. Kaposvári utazó tanári szolgálattól.
11. Szurdopedagógus foglalkozott vele 3 hónapos kora óta.
12. Szurdopedagógus.
13. Személyes foglalkozásokon.
14. Szurdo-, gyógy-, konduktív pedagógiai fejlesztések.
15. Dévény torna.
16. TSMT, óvodában.
17. Szurdopedagógus, logopédus.
18. Szurdopedagógussal 2 éves kortól
19. Az ELTE Bárczi Korai fejlesztőjébe jártunk 2 évig.
20. A siketek óvodájában.
21. Logopédus, fejlesztő pedagógus

20. Jelenleg milyen módon kommunikál gyermekével? (több válasz is lehetséges)

hangzó nyelv	26		81.3%
jelnyelv	2		3.1%
Egyéb:	2		15.6%

Egyéb válaszok:

totális kommunikáció, gesztusokkal kevert jelelés, szájról olvasás

21. Jelenleg hol tanul a gyermek?

óvoda	2		6.7%
általános iskola	10		33.3%
középiskola	7		23.3%
egyetem	3		10%
már nem tanul	8		26.7%

22. Gyermek milyen típusú intézménybe jár/járt?

többségi	10		33.3%
többségi integráló intézmény	14		46.7%
egységes módszertani intézmény	6		20%

23. Intézményválasztásukat mi indokolta?

- 1) Olvastuk, több helyen hallottuk, hogy a zene jó hatással lehet rá (a beilleszkedési nehézségeken is átsegítheti)
- 2) Magam is oda jártam, s mivel integráló intézmény, így nem volt kizárva a lehetősége.
- 3) Itt volt helyben.
- 4) Szakértői bizottsági vélemény.
- 5) Lakóhely szerint egy iskola volt.
- 6) Az elmaradás a korához képest, a nem hallás.
- 7) Ismertem az iskolát, mert korábban ott tanítottam, illetve több év kihagyás után most is ott tanítok. Első osztálytól ugyanabba az intézménybe jár, jelenleg kilencedikes.
- 8) Helyben volt.

- 9) Halmazott problémák, mozgássérült és hallássérült.
- 10) Lakóhely.
- 11) Ebbe az óvodába jár a nagyobbik gyermek is (6 éves) és a kisfiam minden csoporttársat, nevelőt ismert és szeretett. S szívesen várták, fogadták a problémák ellenére is.
- 12) Hallássérült gyermeket felvesznek és a gyermeket is érdekli, amit tanul.
- 13) A tanárok személye.
- 14) Az ismert pedagógusok.
- 15) Nem volt szükség rá.
- 16) Közelség, illetve az iskolában már oktattak hallássérült tanulót.
- 17) Sajnos már túl vagyunk egy intézményváltáson. Egyházi általános iskolában kezdtük, ahol sajnos az integrációt nem tudták megvalósítani, később bántalmazás is érte, így állami iskolába mentünk át, ahol teljesen pozitív csalódás ért bennünket és sikerült beilleszkednie. Intézmény választáskor igyekeztünk egy elfogadó, befogadó helyet keresni, sajnos ez elsőre nem sikerült.
- 18) A tanítónő személye, az iskola vezetése.
- 19) Melyik a legjobb iskola.
- 20) Ajánlás.
- 21) Mindenképp gimnáziumba szeretett volna menni, és ennek az iskolának tetszett a légköre, a szellemisége és elfogadása. (papíron sok iskola befogadó, de a valóságban sajnos nem így van)
- 22) Olyan iskolát kerestünk, ahol nyitottak a hallássérültek felé.
- 23) Falusi iskola, kis létszámú osztály, elégedettek vagyunk.
- 24) Óvodába és Általános iskolába is halló gyerekekkel járt. Olyan középiskolát választottunk, ahol az alapítóokiratban benne van a hallássérült gyermek együttnevelése is.
- 25) A fejlesztés.
- 26) Közel a lakáshoz.
- 27) A gyerek siket és nem beszél érthetően. Szakoktatókra volt szükség.
- 28) Lakóhelyhez közeli.
- 29) Lakóhely szerinti orvosi javaslatra.
- 30) Ajánlásra.

24. Okoz-e nehézséget a gyermekével való mindennapos kommunikáció?

nem	26		86.7%
igen:	4		13.3%
Igen, nehézséget okoz, mert:			

Nehéz megérteni

Félre hallás

Félig megértett mondatok,

Részéről helytelen mondatalkotás

(A 25-29. kérdések kizárólag a jelnyelvet használó válaszadóknak szólnak)

25. Gyermek használja-e a jelnyelvet?

igen, kizárólag jelnyelven	1		3.3%
igen, a hangzó- és jelnyelvet egyaránt használja	5		16.7%
nem	24		80%

26. Melyik a gyermeke által legszívesebben használt nyelv?

hangzó nyelv	0		0%
jelnyelv	2		33.3%
mindkettőt szívesen használja	4		66.7%
Összes válasz	6		

27. Melyik a gyermeke által legkönnyebben használt nyelv?

hangzó nyelv	0		0%
jelnyelv	4		66.7%
mindkettőt könnyen használja	2		33.3%
Összes válasz	6		

28. Szülőként elsajátította-e a jelnyelvet?

igen, tanfolyamon	1		16.7%
igen, autodidakta módon	2		33.3%
nem	3		50%
Összes válasz	6		

29. Jelenleg milyen szerepet játszik a jelnyelv a család mindennapi életében?

- 1) Kiegészítő
- 2) Én próbálkozom! A többiek beszélnek inkább.
- 3) Sajnos keveset, a hétköznapi dolgokat jeleljük
- 4) Kommunikáció
- 5) Fontos a jelnyelv, segít a használata.
- 6)Igyekszünk megérteni

30. Szülőként részt vesz-e gyermekével a siket közösség életében?

igen	8		24.1%
nem	22		75.9%

31.Tudomásuk szerint az Önök lakóhelyén van-e lehetőség siket közösségi programokon, tevékenységeken résztvenni?

igen, rendszeresen részt veszünk	1		3.4%
igen, alkalmanként részt veszünk	5		17.2%
igen, de nem veszünk részt	4		13.8%
nincs lehetőség rá	20		65.5%

32. Van a család életében siket barát, ismerős?

igen, több is	10		33.3%
igen	10		33.3%
nincs	10		33.3%

33. Részt vesz-e gyermeke óvodán/iskolán/tanórán kívüli programokon, melynek eredményeképpen bővítheti társaskapcsolat-rendszerét?

- 1) Egyelőre nem találtunk a korosztályához illő, hasonló tulajdonsággal rendelkező

ismerőst.

2) Több programon is részt vesz, mert segít neki a beilleszkedésben, de nem szereti őket.

3) Nem.

4) Részt vesz minden iskolai programban, egyesületi programokon.

5) Igen! Zeneiskolába jár.

6) Jelenleg rendszeresen nem, korábban táncolt 4,5 évig. Sorstárs szülőkkel, gyerekekkel kapcsolatot tartunk, szervezett rendezvényeken részt szoktunk venni

7) Sport.

8) Nem vesz részt.

9) Igen, minden programon, ami megtetszik neki.

10) Igen. Nagy baráti körrel rendelkezünk, illetve rendszeresen járunk koncertekre, táncházba, színházba és minden más közösségi programra.

11) Barátaival találkozik.

12) Igen.

13) Az idén végzett az egyetemen, már mint pszichológus vesz részt.

14) Igen.

15) Igen, napközis táborok nyáron, rendszeres úszás edzés évközben.

16) Igen.

17) Igen.

18) Igen.

19) Nem

20) Igen, sportolt is közösségben, valamint kultúr programokon is szeret részt venni.

21) Igen, futóedzésekre és versenyekre jár.

22) Ritkán.

23) Igen. Eddig minden évben volt a gyógyító Erzsébet táborban Zalasabaron, amit CI- s gyerekeknek szerveznek. Többször voltunk Mikulás ünnepségen, gyereknapon, családi hétvégén a MACIE egyesülettel.

24) Iskolás korában részt vett rajta, már felnőtt.

25) Igen.

26) Igen, gyermek táborokban, nyaralásokon, sportrendezvényeken.

27) Nem.

28) Nem.

29) Igen.

30) Nem.

34. Egyetért-e azzal, hogy a jelnyelv egy önálló nyelv?

igen, egyetértek	19		62.1%
részben értek egyet	8		28.6%
nem értek egyet	3		10.7%

35. Amikor más figyelmét szeretné felhívni gyermeke siketségére, milyen kifejezést használ?

- 1) Siket.
- 2) Siket/Hallássérült.
- 3) Hallássérült.
- 4) Nem hívom fel senki figyelmét, nem ez a meghatározója gyermekemnek.
- 5) Hogy siket.
- 6) Hallássérült.
- 7) A gyermekem nagyothalló, kicsit több figyelmet kérek.
- 8) Siket, ha kisgyereknek mondom akkor azt mondom: nem jól hall.
- 9) Semmit, mert használja a hallókészülékét és így hall.
- 10) Néhány rövid mondatban elmagyarázom a helyzetet. Most tanul hallani, ezért nem mindent ért meg abból, amit mondanak neki.
- 11) Hallássérült.
- 12) Siket, nem nevezzük máshogy. Nem szégyen.
- 13) Siket.
- 14) Esetleg, ha látom a kommunikáció során, hogy nehézség adódik megkérem, hogy jobban artikuláljanak.
- 15) Hallássérült.
- 16) Hallássérült, hallókészülékes.
- 17) Elmondom, hogy implantátumot visel.
- 18) Hallássérült.
- 19) Hallássérült.
- 20) Elmondom, hogy nem hall, ezért ha netán nem reagál valamire az nem azért

van, mert érdektelen, hanem valószínűleg nem hallotta.

21) Hallássérült.

22) Azt, hogy ő hallássérült.

23) Hallássérült, CI- s .

24) Ha nagyon kiabál, akkor szoktam jelezni, hogy azért, mert hallássérült.

25) Gyermekem nagyothall, szájról olvas, kérem forduljon vele szembe és érthetően artikuláltan beszéljen.

26) A gyerek nem hall, de ha ránézve szól hozzá, akkor szájról olvasva megérti.

27) Hallássérült.

28) Hallássérült.

29) Siket.

30) Hallássérült.

36. Amikor a jelnyelvre hivatkozik, milyen kifejezést/ kifejezéseket használ?

1) Jelnyelv, jelel.

2) Mutogatás, Jelbeszéd.

3) Jelnyelv.

4) Nem hivatkozom rá.

5) Jelnyelv, jelelés, jelnyelvi kommunikáció.

6) Jelelés.

7) Jelelés, jelnyelv.

8) Jelel, elmutat.

9) Semmi.

10) Semmit.

11) Nem használunk jelnyelvet.

12) Jelnyelv

13) jelnyelv

14) Elmondom miért lesz rá szükség.

15) Nem használjuk

16) Jelelés

17) Nem nagyon kell erre hivatkoynom.

18) Nem használom.

- 19) Jejelés
- 20) Jelnyelv. nem hívom máshogy
- 21) Jejelés
- 22) Nem használjuk, mert a többségi társadalomba a hangzó nyelvvel tud beilleszkedni.
- 23) Nem tud jelelni a gyerkőc.
- 24) Jejel
- 25) Semmilyen
- 26) A gyerek jelnyelven beszél, jejelve kommunikál.
- 27) Siket nyelv
- 28) Jelnyelv
- 29) Jelnyelv
- 30) Jelbeszéd

37. A siketséget ennek tartom:

tulajdonság	2		7.1%
állapot	17		58.6%
betegség	2		3.6%
fogyatékoság	8		28.6%
egyéb:	1		3.6%

Egyéb válaszok:

Rendestől való eltérés, ami rengeteg új lehetőséget ad

38. Fontosnak érzi-e, hogy a jelnyelv nagyobb szerepet kapjon gyermeke óvodai / iskolai oktatásában? Kérem, válaszát röviden indokolja.

- 1) Igen, határozottan. Szeretném, ha jobban beilleszkedne a hozzá hasonló gyermekek (később felnőttek) társadalmi életébe.
- 2) Feltétlenül. A mostani hozzáállás nagyon korlátolt, társadalomba való beilleszkedéstől függetlenül. Fontos, hogy a hangzók világában is elboldoguljanak, ahogy az is, hogy legyen egy számukra komfortosan használható nyelv.
- 3) Kiegészítésnek nagyon jó dolognak tartom.
- 4) Nem tartom fontosnak.
- 5) Azt szeretném, hogy tudja, semmi hátránya nem lehet belőle csak előnye.
- 6) Soha nem jeleltünk, mivel a gyermek a hangzó beszédet használja. Számunkra ezért nem fontos egyáltalán, hogy nagyobb szerepet kapjon.

- 7) Nem, fantasztikus készülékekkel, jó szurdopedagógiai, iskolai, óvodai segítséggel teljes értékű életet képesekélni. A jelnyelvet csak egy kisebb csoport érti, beszélni viszont szinte mindenki beszél, ezáltal a társadalomnak teljes értékű tagja tud lenni.
- 8) Igen nagyon. A beszéd mellett picit korábban el kellene kezdeni tanítani attól függően, hogy tud beszélni a siket gyermek CI vagy hallókészülék segítségével vagy nem.
- 9) Igen
- 10) Nem érint a téma, így nem tudok érdemben hozzászólni.
- 11) Nem. Nem használunk jelnyelvet, halló beszédet használunk.
- 12) Abszolút nem. Szerintem ez a gyermek döntése kell legyen, nem a szülőé.
- 13) Nem. Mivel 1 éves korában sikerült a cochlearis implantációt elvégezni, a beszédfejlődés beindult és tökéletes lett már kisiskolás korára.
- 14) Természetesen, ha a gyermek kommunikációjához, fejlődéséhez fontos minden intézménybe, ahol SNI siket vagy nagyothalló tanulót fogadnak.
- 15) Nem, mert nem használjuk.
- 16) Nem, nincs rá szüksége, nem is tudna senkivel ilyen módon kommunikálni.
- 17) Nem. Mivel implantált, és jól is ért vele, így nem szükséges. De vannak élethelyzetek, amikor jó lenne, ha tudna, tudnánk a jelnyelvet.
- 18) Nincs szükségünk a jelnyelvre.
- 19) Nem. Mindenképpen a beszédre kell összpontosítani.
- 20) Nekünk nem annyira fontos, bár hátránya nem származna belőle. Az implantátummal viszonylag teljes életet él, ugyanúgy kommunikál, mint egy halló társa, és vele is ugyanúgy lehet kommunikálni. Nyilván vannak nehezítő körülmények, pl a tömeg, a zaj, de nem használ jelnyelvet. Még az a tapasztalatom, hogy a siketek nem is fogadják el az implantátummal élőket. Ez azért furcsa számomra, mert ők nagyon szeretnék, hogy őket elfogadják, mert siketek, de ők nem elfogadóak mégsem ezen tudomány irányában, és mindenféle rémhírt terjesztenek róla, és sokszor megvetik.
- 21) Szeretném, ha megtanulna jelteni is, mert azt gondolom az is az ő közege, illetve bármikor szükség lehet arra, hogy tudásával segítsen siket, csak jelező embereknek.
- 22) Nem, tartom fontosnak, mert a beszélt nyelvvel tud jobban érvényesülni.
- 23) Nem fontos. A fiam kétoldali cochlearis implantátummal rehabilitált. A CI-vel hall a halló emberhallástartományán belül.
- 24) Igen

- 25) Igen
- 26) Igen, nagyon fontos! Hozzásegít a kifejezések, gondolatok, szavak pontos és egyértelmű megértéséhez. A kétnyelvűség jobb mint az egynyelvűség, és ez egy új lehetőség a beilleszkedéshez.
- 27) Igen
- 28) Igen, de már nem az korosztálya
- 29) Mindenképpen
- 30) Igen, nagyon fontos lenne, nem lehet mindig csak a készülékre támaszkodni.

39. Érezte-e azt, hogy gyermeke hátrányba került siketsége miatt?

igen, rendszeresen	10		32.1%
igen, alkalmanként	14		46.4%
igen, ritkán	3		10.7%
nem	3		10.7%

40. Ön szerint segíti/segítette-e gyermekét a beilleszkedésben a hangzó nyelv elsajátítása? Kérem, válaszát röviden indokolja.

- 1) Mindig furcsán néznek rá, amikor megszólal és beszél
- 2) Feltétlenül segíti, de nem lenne szabad csak erre támaszkodni.
- 3) Igen. Környezetével jobban megérteti magát.
- 4) Igen, mire közösségbe került ki tudta fejezni magát rövid egyszerű mndatokban, az egyszerű utasításokat megértette.
- 5) Igen! Így azért könnyebben kommunikálnak vele mások.
- 6) Igen, mivel többségi intézményekbe járt mindig, így a kommunikáció mindig beszéddel történt. Átlag felnőtt/gyerek nem jelel, ezért jeleléssel nem boldogult volna sehol.
- 7) Igen, teljes értékű életet él, iskolát végzett, szakmát szerzett, dolgozik, nem segélyből él.
- 8) Az én kislányom nem tud beszélni, erre nem tudok válaszolni.
- 9) Igen.
- 10) Igen. Azért döntöttünk az implantáció mellett, mert a jelnyelv kizárólagos használata szegregálta volna a gyermekünket a kibontakozásban, a teljes élet megélésében. Szerettük volna, ha gyermekünk a többségi társadalom része, aki ugyan

némi hátránnyal indul, de ezek a hátrányok ledolgozhatóak gyakorlással és kitartó munkával.

- 11) Igen. Mivel halló közösségbe jár, így sokkal könnyebb kommunikálnia.
- 12) Teljes mértékben. Így teljesen önálló életet élhet.
- 13) Igen, nagyban segítette. Integrált iskolában jelnyelvvvel nem tudott volna beilleszkedni.
- 14) Mi abban a szerencsés helyzetben vagyunk, csak ezt használjuk.
- 15) Igen, de rengeteg helyzetben látszik a hiányosság, amiért ez épp a hátráltató tényező.
- 16) Természetesen, egyébként nem tudna kommunikálni.
- 17) Teljes mértékben. Sajnos a mai társadalom nem igazán veszi be azokat, akik egy kicsit is mások, mint az átlag.
- 18) Ő használja.
- 19) Mindenképpen sokat segített.
- 20) Igen, mert mint mondtam, papíron minden szépen hangzik, és papíron a sajátos nevelési igény is megvalósul, de a valóságban ez mindenkinek nyűg és teher, és mindenhol visszautasításban részesülnek (tisztelet az alig néhány kivételnek). Hiába elismert a jelnyelv, mivel a társadalom nagy része nem "beszéli", ezért nem tudják rengeteg helyen megértetni magukat, vagy csak segítséggel.
- 21) A többség még mindig nem tud mit kezdeni egy hallássérült emberrel. Az, hogy tud beszélni, nagyon sokat segít neki a "normál" életben.
- 22) Igen.
- 23) Abszolút. Születése óta halló emberek veszik körül otthon és az iskolában is.
- 24) Igen.
- 25) Igen.
- 26) Igen, így a hallók között részben megértette magát, és azok is figyeltek rá.
- 27) Igen, a kapcsolatépítésének az alapja. Sokat segít a logopédiai terápia.
- 28) Igen, a hallókkal sokkal többet kell találkozni az életben.
- 29) Igen, sokan így értik meg, még ha nehezebben is.
- 30) Feltétlenül segítette.

2. sz. melléklet: „Egy siket világ“ c. interjú

- 1) **Hogyan emlékszel vissza a gyermekkorodra? Vannak testvéreid? Sok barátod volt vagy inkább egyedül szerettél lenni?** - Igen, van egy öcsém, aki halló, akivel jó a viszonyunk, de inkább egyedül szerettem lenni.
- 2) **Milyen tanuló voltál?** - Kitűnő tanuló voltam
- 3) **Hogyan élted meg gyermekként a siketséget? Milyen érzések voltak benned a siketiséggel kapcsolatban?** - Láttam, éreztem, hogy más vagyok, a siket iskolában jól éreztem magam, ott a gyerekek mind egyformák voltunk.
- 4) **Változott ez felnőttkorodra?** - Elfogadom magam, a kommunikáció minden nap nehéz. Van munkám, sok önbizalmam van.
- 5) **Mikor és milyen körülmények között ismerted meg a jelnyelvet?** - Az óvodában ismertem meg, a szájról olvasás nehéz volt.
- 6) **A családot is tanulta veled?** -Nem, nem tanulta.
- 7) **Hogyan változott az életed, amikor a siket közösség részese lettél?** -Lett baráti társaságom.
- 8) **Mit dolgozol jelenleg?** -Jelnyelvi oktató, jelnyelvi fejlesztő vagyok
- 9) **Sikereseznek érzed magad az életedben?** -Sikertelenségnek élem meg, hogy elváltam és nincs gyerekem.
- 10) **Tapasztalatod szerint a halló társadalom hogyan tekint a siketekre?** -Jobb, mint volt, de még mindig nehéz munkát találni.
- 11) **Meglátásod szerint a hallók hogyan vélekednek a jelnyelvről?** -Akik jelnyelvi tanfolyamra jelentkezik, azoknak nyilván megváltozik a hozzáállása a siketekhez (az érzékenyítés részeként is)
- 12) **Van célod a siket közösséggel kapcsolatban a társadalom felé?** -A „jelnyelvi törvény“ elismertetése
- 13) **A nyelvvizsgaként elfogadtatás egy elismerés afelé, hogy a jelnyelv egy önálló, saját nyelvtani szabályokkal rendelkező, természetes emberi nyelv. Ezt még sokszor szakmai**

körben is nehéz elfogadtatni. Neked van célod a jelnyelvvvel a társadalom felé? (pl. iskolai nyelvoktatás részévé tenni) -A bilingualitás bevezetése, a gyerekek dönthesse el, hogy melyiket szeretné elsődlegesen tanulni

14) Beszéltem egy szurdopedagógussal, aki szerint nem fontos a jelnyelvet tanulni, elég a hangzót. Ők ebben az iskolában, ahová te is jártál, egy jelnyelvi elemeket tartalmazó, a hangzó nyelv grammatikájára épülő kódrendszert használnak, de nem jelnyelvet. Te hogyan vélekedsz erről? -Tudom, mi sem jelelhattünk, mindenkinek sokkal egyszerűbb lett volna, jelelni könnyebb, mint szájról olvasni

15) Véleményed szerint más ember lennél, ha jelnyelvet tanultál volna csecsemőkorodtól kezdve? -Biztosan más lenne, de ez nem fog kiderülni

16) A fejlettebb, nyugati országokban teljesen elfogadott, hogy a siket közösségben a hallók is részt vesznek, mert a halló családtagok is megtanulják a jelnyelvet. Mit gondolsz, ebben az országban is van esély és lehetőség erre? -Lenne rá lehetőség, csak nyitottnak kell lenni (gondolom, nekünk, hallóknak - szerk)

17) Találkoztál olyan emberrel, akik tévesen azt gondolták, hogy aki siket, az értelmi fogyatékos is? Mit gondolsz, mennyire elterjedt ez a megítélés itthon? Szerinted mi az oka? -Igen, régen többen így gondolkodtak.

18) Eddig a hátrányokról beszélgettünk, de most mondd el, milyen pozitív élményed, tapasztalataid és milyen pozitív vonzata van a siketségednek? -A vizuális érzékelésem sokkal fejlettebb, ez sokszor előny.

19) Egyetértesz azzal a gondolattal, hogy a siket közösség egy többnyelvű, többkultúrájú kisebbségi közösség? -Igen, mindenképp.

20) Mennyire értesz egyet azzal a gondolattal, hogy a siket babáknak a jelnyelv lenne az elsődleges, legtermészetesebb kommunikációs forma? -Egyetértek vele.

21) Milyen ötleteid/meglátásaid vannak arra, hogy ez a társadalom is könnyebben és elfogadóbban álljon a siketek felé? -Érzékenyítés, szabadulószoa jelnyelven.

22) Hogy érzed, mennyire valósul meg a személyes életedben az önállóság a halló társadalomban? Mi az, ami még szükséges lenne az önállóbb élet eléréséhez? Mi akadályoz ebben ? Mi segít leküzdeni a társadalmi korlátokat?

-Nagyon kevés helyen megvalósul. Olyan helyeken szükséges a kommunikáció akadálymentesíteni, pl. egészségügyi intézményekben, közösségi programokon (városi, kulturális, sport fesztiválokon), lakóközösségben, szolgáltató helyeken, oktatási intézményekben, ahol kommunikálni kell az illetőkkel. Feliratkozással, beszédfelismerő szoftverrel, kontakt tolmácsszolgálattal segíti leküzdeni.

23) Véleményed szerint indokolt a törvényi intézkedés a halláskárosultak integrációjának területén? Mik a meglátásaid vannak ezzel kapcsolatban? - Indokolt a törvényi intézkedés, hiába létezik a törvény, de nem mind van a rendelet, hogy ki a felelős.

24) Mi az/mik azok, amit/amiket fontosnak tartasz az életben? - Élvezni tudjak a többségi társadalomban nehézség, akadály csökkenésében.

25) Ön szerint szülei/házastársa mit tartanak fontosnak az életben?

- Igen, fontosnak tartja, hogy helyemet megtaláljam a többségi társadalomban.

26) Mennyire hallgat szüleire/házastársára az Ön életét lényegében érintő kérdések terén? - Igen, többször meghallgatja, de ha mégsem, akkor megbeszélünk, keresünk közös megoldást

27) Mennyire fontos számodra az önállóság? - Persze, nagyon fontos önállóság teljes körűen.

28) Milyen szerepet tölt be a munka az Ön életében? - Beosztott beosztásban dolgozom.

29) Szüleid hogyan viszonyulnak ehhez? - Igyekszenek maximálisan.

30) Mit gondolsz, a családot, környezeted hogyan viszonyul az állapotodhoz? - Aggódnak értem, hogy hallásom nélkül képes legyek helyreállni a többségi társadalomban.

31) Szerinted az állapotod akadályoz valamiben, ha igen az élet mely területein?

- Igen, nagyon is. Mindennap érzem a hátrányos helyzetben, pl. ahol zajlik a hangzó kommunikáció és nem kapom meg információt.

32) **A környezeted szerinted hogyan viszonyul az állapotodhoz?** - Vizuális technikai társadalomban könnyebben találok magamnak a helyet, mint emberi társadalomban.

33) **Az élet mely területén értél el kisebb-nagyobb sikerélményeket?** - Sikerélmény: önállóan tudok élni, tudok irányítani magamat a társadalomban. Igyekszem részt venni minél több közösségi programokon.

34) **Mennyire vagy elégedett az életeddel? Hogyan értékelnéd a jelenlegi helyzeted?** - Elfogadom magamat. Tudom, nehezebben élek mint többiek. Nagyobb erővel küzdök minden nap, hogy stabilan tudjak élni.

35) **Mi az, amin szívesen változtatnál?** - Hangzó információkat automatikusan lefordítja írásra vagy jelnyelvre valós időben, amikor hozzám érkezik a hangzó üzenet.

36) **Mennyire érzed úgy, hogy jó úton haladsz?** - Jó úton haladok, de nagy akadályokkal.

37) **Mennyire vagy képes saját magad boldogulni az életben?** - Maximálisan nem, valamiért tudok boldogulni.

38) **Milyen területen érzi úgy, hogy segítségre szorul? Milyen területeken vesz igénybe segítséget?** - Igen, olyan területeken, ahol hangzó kommunikáció használnak. Segítség ahol jelnyelvi tolmács biztosítva van.

39) **Kicsit személyesebb jellegű kérdést szeretnék feltenni. Amikor alszol és álmodsz, álmodban kommunikálsz valakivel, vagy látsz valakit kommunikálni: a kommunikáció milyen nyelven történik?** - Én álomban vizuálisan, filmszerűen álmodozom, jelnyelven. Olyan, mint filmben szerepelnék, és szereplőkkel kommunikálok, cselekszek... testen keresztül hangérzés is van benne.

40) **Logopédián mi is tanultuk a csontvezetéses hallást, amit nem is igazán hallasz, hanem érzel.** -Igen, amikor autóban vezetek, érzem motorhangot, meg tudok különböztetni normális vagy nem normális motorhang.